

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 28
2/2014
18. január 2014

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

KOZMETICKÉ ÚPRAVY
RÓMOM NEPOMÓŽU
Strana 4.

MAĎARI NA VLASTNEJ
CESTE NEBLÚDIA
Strana 5.

MATICA AKO INŠTITÚCIA
JE NENAHRADITEĽNÁ
Strana 6.

LÚPEŽNÍCI A KATI
SO SAMOPALMI
Strana 7.

POTRHANÝ ŽIVOT
ARCHITEKTA KRAMÁRA
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Slovenské národné noviny v uplynulom roku konali tak, ako povedal ich zakladateľ, veľikán Ludovít Štúr: „Servilnosť je, keď sa človek vzdáva svojej dôstojnosti a výhod a podrobuje sa vôli iného; o servilnosti možno hovoriť vtedy, keď sa nechá človek z úbohej vypočitavosti zneužívať ako nástroj proti svojmu národu...“

Redakčný kolektív sa v roku 2013 upevnil a spoločne sme nastúpili na cestu neľahkú, no potrebnú. Cestu ochrany slovenskej štátnosti! Tá sa nachádza pod silnou paľbou zloby svetoobčanov. Odhaľovali sme konšpirácie na potlačenie slovenského ducha nielen v Bruseli, ale – žiaľ – aj v Bratislave. Poukazovali sme na neriešené problémy, akými sú neprispôsobiví spoluobčania, rozširovanie tzv. gender kultúry alebo účelové zahmlievanie historických faktov. Bojovali sme a bojujeme tým za vlasť. Kompetentní nás mlčky obchádzali. A stalo sa. Kde chýba zdravé vlasťenstvo, nastupuje extrémizmus. Rady našich predplatiteľov a čitateľov pribúdali, za čo sme vám všetkým vďační. Mnohí čitatelia vo svojom okolí rozširovali náš týždenník a zbierali nových predplatiteľov. Stúpila návštevnosť webovej stránky www.snn.sk aj konta na Facebook.

Náš hlas počuť. Mnohým protislovenským žoldnierom to prekáža. Denník SME nás napadol, že publikujeme rasistické vtípy a karikatúry Andreja Mišaneka. V nijakom prípade neboli rasistické. Poukazovali na problém, ktorí politici už dvadsať rokov neriešia. SME to prekážalo. Prečo sa však potom čudovali z volebného úspechu M. Kotlebu v Banskobystrickej župe, nevedno. Herečka a poslankyňa M. Vášáryová nás označila za „cvičisko ľudí s fašistickými názormi“. Len nezdravá duša a nevzdelaná myseľ dokáže zosnovať takúto myšlienku. Mimochodom, jej dcéra, mladá literátka, takýto názor nemala, keď poskytla rozhovor našej prílohe Orol tatranský.

Náš zakladateľ by bol, verme, hrdý. Neservilné slovenské slovo šíriť do sveta i medzi slovenský ľud a stále čoraz hlasnejšie. A o to išlo aj jemu v meruôsmych rokoch.

Maroš SMOLEC,
šéfredaktor

Ojedinelý a v mnohom prvý pôvodný dokument slovenských tvorcov o solúnskej misii

Premiéra originálov o dejinách starých Slovákov

Kristián BEZÁK – Výrez ilustrácie Mikuláša KLIMČÁKA Rastislav víta sv. Cyrila a sv. Metoda

Slovensko a kultúrna verejnosť v minulom roku slávil 150. výročie príchodu solúnskych vierozvestcov, svätých Cyrila a Metoda na naše územie. Redakcia duchovného života verejnoprávnej RTVS pripravila k tomuto výročiu dokumentárny film Solúnska misia. Scenár k filmu napísala Bernadeta Tokárová. Pred kamerou defilujú vedecké autority zo strednej Európy, po prvýkrát ojedinelé zábery z Vatikánu, z dokumentov týkajúcich sa našich dejín.

Dokumentárny film Solúnska misia predstavuje komplexné cyrilometodské dielo v spoločensko-politickom a kultúrno-náboženskom kontexte doby vychádzajúce z historických udalostí a faktov, zo zachovaných písomných prameňov, z najnovších archeologických výskumov, výsledkov štúdií historikov, archeológov, byzantológov, medievalistov, jazykovedcov a liturgistov domácej a európskej proveniencie a autentických miest spoje-

ných s pôsobením svätých Konštantína-Cyrila a Metoda a ich žiakov.

■ BULA JÁNA VIII.

Film prezentuje originálne rukopisné a vzácne pamiatky z európskych archívov, napríklad z Vatikánskeho tajného archívu, z Vatikánskej knižnice, zo Štátnej knižnice v Mníchove – čo doposiaľ nepriniesol nijaký slovenský dokumentárny film. Priamo sa viažu k dejinám starých Slovákov

a dokumentujú skutočné pôsobenie solúnskych bratov, svätých Cyrila a Metoda na území Slovenska, ako aj začiatky kresťanstva pred ich misiou. Diváci po prvýkrátvidia originál buly Jána VIII. Industriae tue z roku 880, v ktorej pápež nazýva Svätopluka milovaným synom, ustanovuje Metoda za moravského arcibiskupa a zriaďuje biskupstvo v Nitre (ide o najstaršie biskupstvo v stredovýchodnej Európe!), ako aj originál Assemaniho kódexu – Evanjeliára –, jednu z najstarších a najvzácnejších rukopisných pamiatok z cyrilometodskej doby napísanú hlaholiku.

Kamera Dušana Krnáča nahľadla aj do Fuldských análov, v ktorých sa spomína knieža Rastic, nedobytná pevnosť Devín (Dovvina), Svätopluk a jeho kráľovstvo, alebo do Frizinských zlomkov, v ktorých sú latinkou zapísané modlitby v staroslovenčine dokladajúce používanie staroslovenského jazyka franskými duchovnými, pôsobiacimi na našom území, atď. Skutočným unikátom sú originálne archeologické nálezy s hlaholiku, ktoré odkryli v Bojneji či Blatnohrade a ktoré dokumentujú používanie hlaholského písma našimi predkami v 9. storočí.

■ SPOLUPRÁCA MATICE

Autori priblížili miesta spojené so životom apoštolov Slovanov: rodisko vierozvestcov, baziliku, v ktorej pápež Hadrián II. položil staroslovenské bohoslužobné knihy na oltár a posvätil ich, najstaršie mozaikové

vyobrazenie solúnskych bratov, hrob sv. Cyrila, miesto internácie a súdenia sv. Metoda a jeho titulárne sídlo, sídlo pasovského biskupa, ktorý zriaďoval misie na našom území (franskí kňazi), najstaršie zachované fresky spojené s cyrilometodskou tematikou – prenesenie ostatkov sv. Klimenta, portrét sv. Cyrila ako mnicha východného obradu, fresku Sedemročných (z 10. storočia), na ktorej sú sv. Cyril a Metod znázornení ako biskupi.

■ RENOMOVANÍ HISTORICI

Na dokumentárnom filme tvorcovia spolupracovali s renomovanými odborníkmi z histórie a ďalších vied z našich a európskych vzdelávacích inštitúcií a univerzít, členov Matice slovenskej nevynímajúc. Napríklad sú to prof. Mons. Viliam Judák, Mons. Cyril Vasil SJ, prof. Emília Hrabovec, prof. Richard Marsina, prof. Matúš Kučera, prof. Martin Homza, prof. Ján Lukačka, Dr. Veronika Plachá, Dr. Matej Ruttkay, prof. Pavol Žigo, prof. Ján Doruľa, doc. Peter Žeňuch, Dr. Andrej Škoviera, prof. Ján Šafin, prof. Antonios Emiliios Tachiaos, Dr. Béla Miklós Szóke, prof. Djura Hardi, prof. Immo Eberl a ďalší.

Tvorivý tím filmu:

**Bernadeta Tokárová (scenár, výber hudby),
Zoltán Horváth (práca so svetlom a fotografiou),
Dušan Krnáč a Viliam Gros (kamera)
Kristián Bezák (spolupráca na scenári, strihová skladba a réžia).**

3 OTÁZKY PRE:

Rafaela RAFAJA, prvého podpredsedu Slovenskej národnej strany

Európa sa musí postarať o svojich chudobných

• Ako hodnotíte imigračnú politiku Európskej únie, ktorá, zdá sa, postupne vytvára rôzne úrovne občanov?

Ako nesystémovú, chaotickú, zištnú a pokrivenú nielen politikou neoliberalizmu, ale aj ideológiou multikulturalizmu, a tým aj neférovú voči občanom EÚ. Ako sa má cítiť dvadsať miliónov nezamestnaných v Únii, keď vidia široko otvorenú náruč pre migrantov z tretích krajín? Nový návrh europoslancu Elmara Broka na možnosť repatriovať späť občanov Únie z východnej Európy je jednoducho nepripustný!

• Je podľa vás spravodlivé, ak na Bulharov, Rumunov, neraz aj

Slovákov hľadia napríklad vo Veľkej Británii ako na zlodějov, kriminálnikov a príživníkov?

Nositelov negatívnych javov treba presne pomenovať, zlé meno robia len isté skupiny Rómov, jednostranne parazitujúce na sociálnych systémoch týchto štátov. Ale ak nám chce „Západ“ prerozdeľovať chudobných migrantov, sťahujúcich sa za vidinou lepšieho života, musí akceptovať aj právo „východných štátov“ žiadať o možnosť rovnakého prerozdelenia neprispôbivých Cigánov a umožniť „deťom vetra“ rovnako vycestovať za lepšími podmienkami.

• Pomáha Európa dostatočne

tým najbiednejším, povedzme utečencom z Afriky?

Západné štáty svojou koloniálnou expanziou a politikou drancovania majú podiel viny na chudobe vo svete. Problémy však treba riešiť tam, kde sú, a pomáhať ekonomike týchto štátov, a nie lákať a voziť do Európy milióny migrantov. V samotnej Európe je podľa Eurostatu ohrozených chudobou 24,8 percenta ľudí, na Slovensku je to vyše milióna a tento trend sa zhoršuje. Najskôr sa Európa musí postarať o svojich vlastných chudobných, až potom sa môžu papaláši v Bruseli hrať aj na filantropov.

Zhovárať sa Ivan BROŽÍK

Foto: archív

V SNN 3/2013
SI PREČITATE

■ Matica slovenská a Slovenské národné noviny pripravujú Okružný stôl o verejnoprávných médiách
■ Lekár a šaman M. Očenáš: Hranice sa otvárajú, do Európy môžu doraziť neznáme choroby
■ Začínáme seriál historika Vojtecha Kárpátyho o maďarskom fašizme v Európe

Demokracia nesmie byť len o nekonečnej ústretovosti, je aj o nutných povinnostiach

Pracujúci s nízkymi príjmami nezaujímajú u nás nikoho

Jan ČERNÝ – Ilustrácia: archív

Keď vlani splnomocnenec vlády pre Rómov Peter Pollák predstavil základné piliere reformy, Slovenské národné noviny okamžite poukázali na to, že niekto, kto si mylí demokraciu s politizovaním, ju napadne na ústavnom súde. Deje sa tak v týchto dňoch. Opäť niekto poukazuje iba na práva a zabúda na povinnosti. Podľa nového zákona o hmotnej núdzi, ak obec ponúkne sociálne odkázanému občanovi prácu, musí odpracovať aspoň tridsaťdva hodín mesačne. Inak nemá nárok na dávku vo výške približne šesťdesiat eur.

Zákon tak jasne formuluje historickú spoločenskú pravdu – bez práce nie sú koláče. Napokon, presne tak pri navrhovaní zákona argumentoval nielen Peter Pollák, ale aj minister vnútra Robert Kaliňák. Na druhej strane – desaťtisíce tých občanov, ktorí pracujú za minimálnu mzdu a živia z nej svojej rodiny, deti riadne posielajú do škôl a vychovávajú z nich slušných, vzdelaných, lojálnych občanov, prispievajú odvodmi aj na sociálne podpory asociálom.

■ ZVRÁTENA SPRAVODLIVOSŤ

Verejná ochranka ľudských práv (ombudsmanka) Jana Dubovcová má „v zásade viacero otázok nad tým, či zákonná úpra-

va, ktorá viaže poskytnutie dávky v hmotnej núdzi na nejakú povinnosť, je v súlade s ústavou. Ja sa domnievam, že nie. Je viac oblastí, o ktorých si myslím, že táto právna úprava nezodpovedá ústave“. Zaujímajú napríklad aj článok 19, ktorý hovorí o tom, že „každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života“. Ale sú tu aj mnohé morálne otázky, ktoré, zdá sa, tiež nikoho nezaujímajú. Veď čím upúta občan, ktorý je slušný, pracuje, vychováva deti, stará sa o svoje obydlie, nekradne, nikoho neapáda a najmä – neignoruje zákony štátu? Ten sa pomoci nedovolá. Ani od ombudsmana... Ombudsmanka Dubovcová naj-

novšie tvrdí, že „... ani ústavným zákonom nie je možné meniť princípy právneho a demokratického štátu a princípy, na ktorých je ústava založená“.

■ NEMÝ, HLUCHÝ, SLEPÝ

To ako predpoveď stavu po tom, ako sa vládna strana v prípade rozhodnutia ústavného súdu o nesúlade zákona o hmotnej núdzi s ústavou bude snažiť o zmenu ústavy. Nikto z odporcov zákona o hmotnej núdzi v jeho aktuálnej podobe si nechce pripustiť, že „princípy právneho a demokratického štátu a princípy, na ktorých je ústava založená“, už na Slovensku dlhodobo nefungujú, ak ide o ochranu slušných občanov pred konaním a

správaním sa asociálov, ktoré detailne pozná celá naša spoločnosť.

■ KVALIFIKOVANÝ NÁZOR

Splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity Peter Pollák je presvedčený, že pravidlá nového zákona o pomoci v hmotnej núdzi začnú prinášať ovocie hneď od začiatku. „Vďaka tomuto zákonu sa nám podarilo to, o čom pred nami dvadsať rokov všetci iba hovorili,“ zdôraznil. Rómska reforma je podľa neho nevyhnutná, „ak sa

majú napraviť krivdy medzi tými, ktorí chcú pracovať, a tými, ktorí len čakajú na sociálne dávky, medzi tými, ktorí vedia, že musia do systému čímsi prispieť, a tými, ktorí chcú systém len zneužívať. Tí, ktorí to kritizujú, o tejto téme píšú z Bratislavy, no skúsenosti s reálnou situáciou nemajú“, vyhlásil Peter Pollák. „Pre mňa je podstatné a dôležité počuť názory ľudí z regiónov, kde je vysoká koncentrácia Rómov,“ dôrazne pripomenul splnomocnenec.

Máme ešte našu slovenskú ekonomiku, alebo je to ekonomika na Slovensku?

Hospodárstvo vlastní ten, komu patria podniky...

Štefan SAMSON

Už dnes nás stále viac zaujíma, ako je to vlastne s našim hospodárstvom. A otázky budú čoraz naliehavejšie: Čie je to hospodárstvo? Komu patria podniky, komu produkcia a komu zisky, ktoré sa u nás vytvárajú? Je to naša slovenská ekonomika, alebo len ekonomika na Slovensku? Na spomenuté otázky sa dá odpovedať viacerými spôsobmi. Jednou z možností je, že budeme vychádzať z vlastníctva zdrojov, práce, kapitálu, pôdy a prírodných zdrojov, na základe ktorých naše hospodárstvo funguje.

Produktívnu spotrebu týchto zdrojov, vstupov do výroby, dostávame výstupy z výroby – tovary. Podľa toho, kto a akým podielom je vlastníkom týchto zdrojov a z nich vyrobených tovarov, môžeme potom konštatovať, komu patrí a čie je hospodárstvo. Dá sa to povedať aj jednoduchšie, že hospodárstvo patrí tomu, komu patria podniky. A tie u nás patria štátu – jeho občanom, súkromným domácim a zahraničným podnikateľom, ktorí so svojim kapitálom podnikajú u nás.

■ OTÁZNIKY PRIVATIZÁCIE

Privatizáciou a predajom podnikov za posledných dvadsať rokov sa nemalá časť hospodárskej činnosti, a tým aj hospodárstva dostala, ako sa hovorí, do rúk zahraničného

kapitálu. O tom, či sme zahraničiu nepredali toho príliš veľa, či sme si nemohli nechať predsa len väčšie podiely v niektorých predaných podnikoch, už teraz môžeme iba polemizovať. Príkladov aj otázok na to je viac ako dosť. Rovnako môžeme uvažovať o tom, či nadnárodné podniky a spoločnosti, ktoré u nás podnikajú, nedostávajú toho od nás príliš veľa a či dohodnuté podmienky, za ktorých u nás podnikajú, sú pre Slovensko výhodné a nakoľko... Problém naznačený v nadtitulu tohto článku ekonomická teória vysvetľuje odlišením makroekonomických ukazovateľov hrubý domáci a hrubý národný produkt.

Pri tejto interpretácii musíme však opomenúť, či ukazovateľ hrubý produkt aj napriek celému radu jeho

nedostatkov je alebo nie je hodnotným vyjadrovaním výkonnosti a úrovne hospodárstva štátu.

EKONOMIKA

Rozdiel medzi hrubým domácim produktom (HDP) a hrubým národným produktom (HNP) môžeme vyjadriť takto: hrubý domáci produkt vyjadruje trhovú hodnotu všetkých tovarov a služieb vyprodukovaných na území danej krajiny – štátu. To znamená, že ukazovateľ HDP zohľadňuje územný princíp, ktorým je daná krajina – štát. Hrubý národný produkt naproti tomu nezohľadňuje územný, ale národný princíp. HNP predstavuje trhovú hodnotu všetkých finálnych produktov, teda tovarov a služieb vyrobených národnými

mi výrobnými faktormi. Pri hrubom národnom produkte nie je dôležité, kde a na ktorom území, v ktorom štáte pôsobia výrobné faktory, ale ich národné hľadisko, čiže čie sú, ktorému národu patria.

Na lepšie pochopenie rozdielu medzi hrubým domácim a hrubým národným produktom môže poslúžiť nasledovný príklad. Ak povedzme v Rusku podniká slovenská firma Matador, tak jej zisk ako novovytvorená hodnota sa započíta do HDP Ruska a do nášho hrubého národného produktu. Nezapočíta sa do nášho hrubého domáceho produktu. Do nášho HDP sa započíta hodnota finálnej produkcie, vytvorená na Slovensku naším i cudzím kapitálom. Do nášho HNP sa započítava hodnota finálnej produkcie, vytvorená len naším výrobným kapitálom na našom území aj v iných krajinách.

■ STÁLE JE NAŠA

Zo štatistiky Eurostatu máme údaje, že podniky na Slovensku

pod zahraničnou kontrolou sa v súčasnosti podieľajú na pridanej hodnote približne 40 – 50 percentami. Keďže vieme, že na Slovensku pôsobí v podstatnej miere viac a vo väčšej hodnote zahraničný výrobný kapitál v porovnaní s našim slovenským v iných krajinách, môžeme povedať, že hodnota nášho HDP je väčšia ako hodnota nášho HNP. Z takéhoto konštatovania by sme nemali byť nijako deprimovaní. Dnes prakticky v každej krajine, aj v tej najvyspelejšej, pôsobí nielen domáci, ale aj zahraničný kapitál. Isteže miera tohto pôsobenia je v jednotlivých krajinách rozličná. Je to dané rôznymi okolnosťami. Závisí to trebárs aj od ekonomickej vyspelosti tej-ktorej krajiny, ale aj od správaní sa tej-ktorej vlády a trendov jej hospodárskej politiky. Aj na Slovensku by sme boli radi, keby v našej ekonomike pôsobilo viac nášho domáceho národného kapitálu a keby sme sa neboli tak vypredali. Realita je však taká, aká je. Snahou by malo byť zlepšiť ju. No bez ohľadu na to, a možno i preto, ekonomiku, ktorú máme na Slovensku, môžeme pomenovať aj ako našu – slovenskú.

Autor je profesor na Ekonomickej fakulte TU Košice.

VŠIMLI SME SI

Náš druhý prezident z éry samostatnosti Rudolf Schuster, ktorý dodnes prekvapuje novými túrami do exotických miest, fotografickými výstavami a knihami, zaviedol okrem iného na Slovensku renesanciu drienkovic – čo je na území posiatom pálenicami skutočne riadny výkon.

Skóre Dzurinda-Schuster 1:0

Nuž, a svoje nedávne osemdesiatiny, ako sa tiež patrí, oslávil vo veľkom štýle. Blahoželania, pravdaže, neprijímal nasucho. Akým ľahákom bolo stretnutie a štrngnutie si s jubilantom v košickom hoteli H. – o tom svedčí aj priznanie jedného z účastníkov, akú dlhú štreku šoféroval, len aby sa na oslavu dostal... A aj keď jeden pohárík už bol v jeho prípade navyše – teda očividne poriadne navyše, keďže ho zvädzal aj na fajčenie cigariet (ale nie vlastných) a napokon ho doviedol až na chirurgické oddelenie miestnej nemocnice. Pretože ide o hlavu dôležitú, aj keď nepomazanú, predpokladáme, že špitál, kde mu poškodené temeno zošivali, asi bol na rovnakej úrovni ako hotel, kde sa oslava konala. Aj keď – súdiac podľa vozíka, na ktorom oviazanú hlavu vedno s majiteľom viezli – dajaký luxus v tom medicínskom prostredí nebolo badať.

Skúsenosť napomína, že nad alkoholom sa zvíťaziť nedá. Ludová slovesnosť však pripúšťa, že s majstrom alkoholom sa dá dosiahnuť remíza, ale to len na východnom Slovensku a pretekári musia byť rodení východniari. V košickej pijanskej fraške boli podmienky splnené. Veď hrdina príbehu si zrejme štrngal s oslávencom! A tak Rudolf Schuster vošiel opäť do dejín! Vyhrál na maratóncom, čo si nedal pozor na počet štamperlíkov. České noviny vzápätí referovali: Slovinci umirajú na silnicich méně, ale pijí stejně...

(ddk)

Letisko M. R. Štefánika prestáva byť aeroportom na okraji záujmu

Bratislava sa vracia na letecké mapy

Celkom nenápadne a mediálne ticho sa v druhej polovici decembra na letisko do Bratislavy vracia legendárna značka ČSA. To, že bola kedysi v majetku spoločného štátu a do istej miery bola Slovensku „ukradnutá“, nechajme teraz bokom. ČSA nie je jediná letecká spoločnosť, ktorá na svoje letové mapy urýchlene zaraďuje letisko BTS.

Možno by sme chceli veľa, ak by sme očakávali, že ČSA obnoví legendárnu linku, ktorá bola v dávnych časoch chrbticou jej federálnej vnútroštátnej dopravy: Bratislava – Poprad – Košice. Ale medzi hlavným mestom Slovenska a metropolou východu už pravidelne lieta. A zrejme dobre vie prečo.

■ LINKA DO ČINY

Neprajníkom, ktorí opovržlivo mávnu rukou nad všetkým slovenským, zrejme ovisnú sánky. Už čoskoro totiž plánuje spustiť pravidelnú leteckú linku do Bratislavy jeden zaujímavý dopravca. Pripravovaná letecká spoločnosť Slovak-Chinese

WDL Airlines by mala totiž začať prevádzkovať priame letecké spojenie medzi Bratislavou a čínskym mestom Tianjin, ktoré je prakticky predmestím Pekingu. Na svojej prvej leteckej linke má využívať obrie lietadlo Boeing 747.

To by údajne lietalo vo farbách, ktoré má stroj na ilustračnom obrázku. Týždenne niekoľkokrát obojsmerne.

■ BRATISLAVSKÉ EMIRÁTY

Ministerstvo dopravy minulý rok tiež potvrdilo, že eviduje záujem leteckej spoločnosti Etihad Airways zo Spojených arabských emirátov o prevádzku pravidelnej linky do Bratislavy. A nielen to. Keďže letecké linky ponad Európu, smerujúce do oblasti emirátov, najmä do Abú Zabí a Dubaja, sú vyťažené bez možnosti ich ďal-

šieho rozširovania, Etihad uvažuje o vybudovaní svojej európskej základne práve v Bratislave. Stal by sa tak oficiálne aj európskym dopravcom, ktorý by potom ponad Európu mohol lietať neobmedzene. Mimochodom, Etihad lieta s najmodernejšími lietadlami, vo svojej flotile má ako samozrejmosť aj esá od Boeingu aj Airbusu – B 787 a A 380.

Letisko M. R. Štefánika je technicky a prevádzkovo schopné prijať a obsluhovať akékoľvek lietadlo, ktoré momentálne prevádzkujú letecké spoločnosti hocikde vo svete. Výborná poloha a vyhovujúce parametre sú všeobecne známe. Presvedča o nich aj nie až taký dávný zákaz letov ponad Európu pre sopečný mrak a napokon aj letecké dni. Jeho dráhový systém spĺňa požiadavky veľkých medzinárodných leteckých uzlov. Zrejme však bude treba popracovať na systéme odbavovania cestujúcich, ak k nám začnú lietať skutočne veľkokapacitné stroje. A to môže byť už túto jar. Bratislavu totiž čaká skorý návrat na svetové navigačné mapy.

Text a foto: (ib)

Cesta zo škôl na úrady práce

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Možnosť pracovať v profesii, ktorá je zaujímavá nielen náplňou práce, ale aj finančným a spoločenským uznaním, to je jeden z predpokladov spokojnosti človeka s vlastným životom. Ak si svoju budúcnosť ďalším vzdelávaním po základnej škole majú plánovať deti hoci aj s príspevom názorov rodičov, je to zložité. Pätnásťročný človek aj keď už má občiansky preukaz, len ťažko sa môže objektívne rozhodnúť, v akom odbore bude chcieť pracovať ak aj nie celý život, tak určite nejakú časť z neho. Problém výberu „tej správnej školy“ pre budúceho stredoškôla ovplyvňuje atmosféru v tisíckach slovenských domácností každý rok.

Podľa ministerstva školstva v tomto roku študuje v odboroch „nad rozsah potrieb trhu práce“

više desaťtisíc stredoškôlkov. Naopak, tridsaťdeväť odborov s nedostatočným počtom absolventov navštevuje iba 1 868 stredoškôlkov. Napríklad tesár, kachliar, kominár, chovateľ oviec či rybár sú profesie, ktoré na trhu práce chýbajú. No sú tu aj študijné odbory, ktorých absolventi sú prebytoční, napríklad strojár, operátor ekologických zariadení, grafik digitálnych médií, mechanik počítačových sietí či pracovník spoločného stravovania. Rezort školstva zoznamy vypracoval podľa zákona o odbornom vzdelávaní. Na ich prípravu spolupracoval s ústredím práce, so zamestnávateľmi, živnostenskou, priemyselnou, banskou, lesníckou, potravinárskou komorou i školskými odborármi.

„Pri tvorbe Zoznamu študijných

odborov a učebných odborov s nedostatočným počtom absolventov pre potreby trhu práce boli využité analýzy a prognózy vývoja na trhu práce, ktoré vypracúva Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny,“

KOMENTÁR

uviedlo ministerstvo v materiáli pre vládu 8. januára. Pri tvorbe zoznamu o nedostatku pracovníkov v žiadaných profesiách autori využili informáciu o uplatnení absolventov stredných škôl, ktorú zverejňuje ministerstvo práce v spolupráci s rezortom školstva dvakrát ročne. Ministerstvo plánuje v budúcnosti financovať výučbu jednotlivých odborov najmä podľa toho, na ktorom zozname sa ocitli. „Predpokladá sa aplikácia od prvého januára 2015

s nadobudnutím účinnosti nového zákona o financovaní škôl a školských zariadení,“ uviedol rezort pre rokovanie vlády a prípravu novely chce ukončiť v prvom polroku 2014.

Podľa predstaviteľky opozície Miroslavy Szitovej z KDH až tretina absolventov stredných škôl končí na úradoch práce. „Tito mladí ľudia majú v praxi nepoužiteľné vzdelanie. Väčšina z nich musí byť na získanie praxe zaradená do adaptačných programov,“ povedala s tým, že ministerstvo školstva sa zbavilo zodpovednosti za stredné školy, keď ich zriaďovateľom sa stali vyššie územné celky (VÚC), ktoré nedokážu efektívne reagovať na zmenené podmienky. Lenže podľa zákona o odbornom vzdelávaní práve VÚC rozhodujú o tom, koľko tried prvých ročníkov môžu otvoriť jednotlivé stredné školy. Aj pri tomto určovaní majú pomôcť zoznamy odborov. „Ministerstvo školstva bude akceptovať žiadosti o navýšenie počtu študentov iba v prípade študijných a učebných odborov, ktoré budú zaradené do zoznamu s nedostatočným počtom absolventov pre potreby trhu

práce,“ uviedol rezort. Oponentka M. Szitová reagovala: „Úlohou ministerstva školstva je vytvoriť vhodné podmienky na štúdium v odboroch uplatniteľných na trhu práce. Takí absolventi budú v podobe kvalifikovanej pracovnej sily pridanou hodnotou pre Slovensko.“

Vývoj a výber študijných programov a odborov pre rozličné profesijné zamerania nemôže byť dlhodobou ovplyvňovanou podľa politických názorov či podľa momentálnych potrieb trhu, ktoré nastavia niektorá vláda. Vlády sa menia a budú sa meniť, potreby trhu práce sa tiež menia, ale za všetkými štatistikami sú konkrétne osudy mladých ľudí. Ak nebudú môcť študovať to, čo ich zaujíma, nebudú ani dobre pracovať, ak vôbec nejakú prácu budú mať. Nuž a potom tu ani nebudú vznikať hodnoty, ktoré časom rozhodnú, ako sa budú mať naši potomkovia povedzme o dvadsať rokov. Aby sa potom nemuseli písať rozpravy o stratenej generácii, o azylantoch, čo sa roztrhali kdesi za hranicami vlasti, kde nemohli naplniť svoje sny a predstavy o plnohodnotnom živote.

Nevyužitie mnohé inšpirácie

Maroš M. BANČEJ

Pri čítaní niektorých periodík, pri pozieraní komerčnej, ale bohužiaľ aj verejnoprávnej televízie, no najmä na internetových diskusiách môže nestranný pozorovateľ získať pocit, že Slováci sú národní masochisti. To neustále zhadzovanie vlastnej štátnosti, slovenských dejín a ich významných dejateľov je skrátka neprehliadnuteľné.

Bežný Čech schuti kritizuje politické pomery, korupciu a stranické tanččky vo svojej vlasti, ale na históriu počnúc Přemyslovcami a končiac „tatičkom Masarykom“ nedá dopustiť. Podobne je to aj u našich poľských severných susedov, no a o Maďarsku je zbytočné hovoriť. Pokiaľ sa však pozrieme do našich končín, skutočne systematické popularizačné úsilie sprítomňovať významné,

zlomové či zaujímavé momenty slovenských dejín od najstarších čias po časy nedávno minulého je skôr výnimkou. Áno, vychádzajú knihy, občas sa uskutoční aj okrúhly stôl či konferencia historikov, veľké úsilie

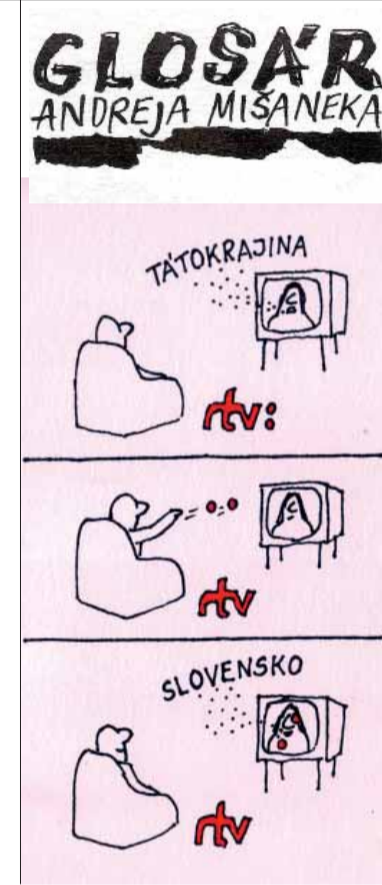
POZNÁMKA

na poli popularizácie našej histórie i súčasného umenia vynakladajú matičné periodiká SNN a Slovenské pohľady, lenže dnešnú všeobecnú mienku formujú, či sa nám to páči a či nie, masmédiá. Tie pôsobiace na Slovensku sú až na malé výnimky v rukách nadnárodných spoločností. A tak, keď si zapnem káblovú televíziu povedzme na stanicách Discovery, History či National Geographic dozviem sa kopec informácií o histó-

rii i súčasnosti Ameriky, Anglicka, Francúzska, ale aj trebárs Poľska, navyše v slovenskom dabingu, a to prosím veľmi často z produkcie anglickej verejnoprávnej BBC. Naša verejnoprávna RTVS, ale aj súkromné televízne a rozhlasové spoločnosti sa voľajako do podobných aktivít nehrujú. Keď sa niečo aj vyprodukuje v takzvaných „nezávislých“ produkciách, tak to sú „dokumenty“ na spôsob Krehkej identity či V tieni kráľa Svätopluka, ktoré presne spĺňajú kritériá národného masochizmu či skôr janičiarstva z úvodu tejto poznámky. Film o Jánošíkovi režírovala poľská režisérka, Jakubiskova Bátorýčka je rozpačito premrhaná šanca a lietajúci mních Cyprián sa napriek názvu drží skôr pri zemi, než aby lietal. Ostávajú televízne a rozhlasové

archívy, kde sa dá ešte čosi kvalitné spred rokov nájsť, ako napríklad Dvořákové Stopy dávnej minulosti či rozhlasové Slovenské rody.

A pritom inšpirácie je nepreberné množstvo. Napríklad taký Jakubiskom v Bátorýčke zdeformovaný palatín Turzo. Veľmož, diplomat, áno, aj intrigujúci hýbateľ našich dejín, ktorý vyše dvesto rokov pred Bernolákom viedol svoju súkromnú intímnu korešpondenciu s manželkou v slovenčine! Nepokojnú dušu Janko Francisci či Janko Kráľ. Búrliváci, z ktorých druhý mal osud takmer ako lord Byron. Nespomínam mená, ktoré sa preslávili cez zámorskú veľmoc, teda Banič, Warhol, Cernan a mnohí ďalší. Nedávno som v istom bulvárnom denníku našiel zaujímavý článok o Michalovi Strenkovi, rodákovi z Jakubian pri Starej Ľubovni. O tom Strenkovi, ktorý je zvečnený na azda najznámejšom americkom pamätníku vojacom druhej svetovej vojny, kde šesťica príslušníkov námornej pechoty vztyčuje vlajku nad ostrovom Iwo Jima. Tak sa mi zdá, že na ťahu by teraz mala byť verejnoprávna RTVS.

AKO BOLO, ČO BOLO

Slová prípitkov akosi patria k našej kultúre. Pripíjame si často a niekedy ešte častejšie. Najviac prípitkov na hodinu som zažil pri ceste po stopách českého spisovateľa Jaroslava Haška v nebohom Sovietskom zväze. Z Moskvy sme odleteli smerom na Ural. Postáli sme v Bugulme, kde bol Hašek bolševickým veliteľom, aby neskôr svoje hrdinstvá opísal v žartovných poviedkach. Cez Ufu sme pokračovali do Belebeja. Všade nás vítali tajomníci „gorkomov“. Všade sa pripíjalo na družbu, na padlych vojnách, na naše mamy, otcov a keď sa všetko vyčerpalo, tak na trávnu, po ktorej chodia a budú chodiť naše nohy.

Všade nás hostili. Možno nás chceli opiť do nemoty, aby si tak zabezpečili, že ostaneme v hodovných miestnostiach a nevidíme ošarpané okraje miest. V Belebeji nás medzi piatym a šiestym chodom odvedli k dreveničke

v okrajovej štvrti, v ktorej prenocoval Jaroslav Hašek. Položili sme kytku pod pamätnú tabuľu. Potom priviedli ženu pamätničku, ktorá sa stretla s našim spisovateľom. Spýtali

Pripíjam teraz na Štefana Wolfa...

Peter VALO

sme sa jej, či vie, kto tu býval. Riekla: „Pisateľ.“ Na otázku aký, odvetila: „Amerikánskej,“ a na ďalšiu, či od neho niečo čítať, odpovedala: „Ja neviem čítať, ja analfabet.“ Ešte sme sa od nej dozvedeli, že robila hlavnú sestru v nemocnici. Naš známy Jaro Hašek by o vrchnej nemocničnej sestre analfabete, ktorá nadeľuje chorým lieky, isto napísal humoresku. Hneď nám bolo jasné, že tabuľu na domec osadili len preto, aby sme my oficiálna dele-

gácia zahraničných novinárov mali kde položiť kvety...

So spomienkou na Haška som sa stretol o dvadsaťpäť rokov neskôr na novobanských lazoch. Bolo to v Pamätnej izbe

veľkú knižnicu, nuž nečudo, že tu český bohém rád pobudol a pri dobrej strave si prečítal nejakú knižku. Aj jeho návštevu pripomína pamätná tabuľa, ktorú vytesal sám Štefan Wolf.

klalo oči mocipánom za minulého režimu a bez logického vysvetlenia dali v krátkom čase vyklčovať osemtisíc jabloní. Na inom kameni, ktorý svojrázny umelec nazval Pocta sedliakom, nájdete slová sedliackej hymny: „Okrem stavu roľníckeho, sotva nájdeš krásnejšieho, roľník orie, roľník bráni, Pán Boh jeho prácu chráni.“ Jeho pamätníky sú nielen svedectvom histórie novobanskej lokality, ale aj oslavou práce, ľudovej poézie a vyjadrením lásky k rodnej hrude, tak ako sa to odráža na najčerstvejšom z nich, venovanom všetkým slovenským ľudovým umelcom. Do obrovského ryolitú vybúchal husľový kľúč v ľudskej veľkosti a do tabule vyrýl slová piesne: „Mamky, slovenské mamičky, učte detky slovenské pesničky.“

Na začiatku roku sa mi žiada na niečo si pripíť. Nuž pripíjam na Štefana Wolfa Slameníkova a na všetkých tých, ktorí nezištne a za vlastné vytvárajú čosi pre historické povedomie a radosť druhých.

SEBAOBRAHA

Vo vyspelých štátoch združených v OECD, kam sa zaradilo už dávnejšie aj Slovensko, odborníci za posledné desaťročia v populácii pozorujú postupné predlžovanie priemerne dožitého veku. „Slovensko dlhodobo zaostáva s priemernou dĺžkou života 76,1 roka, čo je síce viac ako napríklad v Maďarsku (75,0), ale menej ako v iných krajinách OECD, v ktorých sa obyvatelia dožívajú najdlhšieho veku presahujúceho osemdesiat rokov,“ uviedol hovorca Národného centra zdravotníckych informácií (NCZI) Peter Bubla.

Paradoxy blahobytu

Podľa dlhodobých výskumov u nás kratšie žijú muži ako ženy. Na Slovensku dosiahla v roku 2012 priemerná dĺžka života u mužov 72,47 roka a 79,45 u žien. Rozdiel medzi pohlaviami v miere dožitého veku je relatívne malý na Islande, Novom Zélande, v Izraeli, Holandsku a vo Švédsku, kde je rozdiel menej ako štyri roky, ale podstatne väčší je napríklad v Estónsku, kde je dokonca viac ako desať rokov. V Maďarsku, Slovenskej republike i Poľsku je to 7,5 roka a viac.

Viac než jednu štvrtinu úmrtí zavini rakovina v krajinách ako Kanada, Dánsko, Francúzsko, Japonsko a Holandsko, kde je príčinou smrti číslo jeden. Aj niektoré štáty strednej Európy, ako je Slovensko, Maďarsko či Slovinsko, majú vysoké počty úmrtí práve na rakovinu s pomerom až 240 úmrtí ročne na sto tisíc obyvateľov. Vo všetkých krajinách je trvalo vykazovaných viac úmrtí na rakovinu u mužov ako u žien. V mnohých štátoch sú zasa primárnou príčinou smrti choroby obehového ústrojenstva. Je dokázané, že v najvyspelejších štátoch sa síce priemerná dĺžka dožitého veku zvyšuje, ale je v nich aj najviac úmrtí na civilizačné choroby. Najčastejšou príčinou úmrtia sú degeneratívne srdcovo-cievne ochorenia, rakovina či cukrovka a všetky súvisia so životným štýlom. Hovorí sa tomu paradox blahobytu.

Výskumy zdravotnej prevencie hovoria, že vplyv stravy na vznik najfrekvencovanejších druhov nádorov – ako rakovina hrubého čreva, konečníka, prostaty, maternice a prsníkov, ale aj na vznik srdcovo-cievnych ochorení je až šesťdesiatpercentný. V ľudskom organizme prebiehajú nespočetné prirodzené chemické procesy, ktoré nám zabezpečujú potrebnú energiu. Tieto chemické pochody sú veľmi citlivé a môžu sa z rôznych príčin narušiť. Ak svojim bunkám denne nanútime obrovské množstvo nevhodnej potraviny, z pôvodne zdravého tela sa stáva sklad metabolického odpadu a tuku, čo je jedna zo základných podmienok vzniku civilizačných chorôb.

Milióny ľudí umierajú aj na ochorenia z nedostatku pohybu, čo súvisí s konzumným spôsobom života. Sme naučení voziť sa všade autom, autobusom, výtahom a vôbec si neuvedomujeme, že už aj dvadsať minút chôdze denne nám môže výrazne podporiť zdravie a predĺžiť život. Napriek zdravotníckej osвете a módnym trendom presadzujúcim primerané rekreačné športovanie, vývoj štatisticky nesmeruje k lepšiemu. Lekári dokonca dlhodobo sledujú znižovanie pohybovej aktivity u väčšiny populácie, vrátane detí. Prítom práve primeraná pohybová aktivita je ideálnou prevenciou a v podstate aj najdostupnejším liekom.

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Neúčasť cirkví v terénnej výchovnej práci s Rómami je neospravedliteľná
Kozmetické opatrenia problém neriešia

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: zdroj: europkenoviny.sk

Europoslanec Boris ZALA na nedávnom sneme Smeru okrem iného povedal: „Sú tu citlivé otázky, jednou z nich je práve cigánska otázka. Nebojme sa veci pomenovať správnym spôsobom. ... Často sa hovorí, že EÚ nám bude brániť. EÚ nám brániť nebude, lebo sama je v tejto otázke v úzkych. ... Budú vykrikovať mimovládky, budú vykrikovať rôzne občianske organizácie. Ale nebojme sa, že by prišiel nejaký priamy negatívny tlak zo strany EÚ.“ B. Zalu sme v tejto súvislosti požiadali o rozhovor.

• Na Slovensku sme neustále konfrontovaní hrozbou zo strany mnohých mimovládok, ako s našou vládou a jej vrah neústavnými postupmi zaočí Európa v súvislosti s prístupom k Cigánom. Je tá hrozba aktuálna?

Je to nezmysel. Orgány EÚ majú záujem o riešenie tohto problému a poskytujú na to aj finančné prostriedky. Záleží na našej vláde. Samozrejme, treba dodržiavať zákony. Ale vláda má voľnú ruku postupovať podľa konkrétnej situácie: Iste sa bude líšiť prístup v obciach, kde sú Cigáni čiastočne alebo úplne integrovaní a sú súčasťou normálneho občianskeho života (čo si často neuvedomujeme, že je prípad okolo šesťdesiat percent ich komunity), a iný prístup je potrebný v neformálnych osadách či lokalitách, kde je sociálny rozklad a strata občianskych schopností mimoriadne veľká.

• Rómsky problém rieši veľmi svojrázne Francúzsko aj Veľká Británia – majú na základe toho problémy s európskymi inštitúciami?

Tieto krajiny neriešia „rómsky problém“. Je to problém migrantov, ktorí často prevádzkujú „sociálnu turistiku“, zakladajú nelegálne osady a časť sa špecializuje aj na kriminálnu činnosť alebo organizované žobranie. Orgány EÚ zasahujú len v tých prípadoch, ak je narušená sloboda pohybu, ktorá je garantovaná všetkým obyvateľom Európskej únie. Problém pracovných povolení, ilegálneho bývania či sociálnych dávok je vecou každého štátu EÚ.

• Poznáte princíp vládej,

Europoslanec Boris ZALA

respektíve Pollákovkej reformy, aký je váš postoj k nej?

Všetky doterajšie koncepcie (a aj Polláková) sú málo efektívne, lebo nevedia riešiť tie najkrikľavejšie javy: masovú nezamestnanosť, vnútornú kriminalitu (najmä mafiánske praktiky úžerníkov), vzdelávanie a kultúru bývania.

• Čo by skutočne v rámci celospoločenskej diskusie na Slovensku pomohlo Rómom, ale naozaj, reálne, v krátkom časovom horizonte?

Nekompromisná povinnosť vzdelávania a výchovy detí s tým, že tam, kde si nevie rady rodina či obec, preberie zodpovednosť

štát. Masový nástup sociálnych asistentov, ktorí majú na starosti zvládnuteľný počet rodín a venujú sa výchove a režimu v rodinách podľa tradičných občianskych noriem. Za škandalózne pokladám neúčasť cirkví v tejto terénnej práci. Výchovné, evanjelizačné a charitatívne pôsobenie cirkví v cigánskych komunitách by malo byť hlavnou výzvou pre slovenské kresťanské spoločenstvá. Obce a mestá by mali nastúpiť s premysleným a dlhodobým programom pracovných príležitostí. Bez stálej práce všeobecne dochádza k degradácii schopností, ako aj denného režimu – a to u každého človeka. A na toto všetko by mala naviazať premyslená politika bývania, ktorá by postupne oddeľovala rodiny schopné občiansky a kultúrne riadiť domácnosť a spolužaťovať v obci. Tento proces by výrazne zmenšoval okruh „nepripravených občanov“. Je to ťažká práca, ale kozmetické úpravy nám nepomôžu, ani náreky nad udržiavaním rómskej kultúry tam, kde už nijakej kultúry niet.

• Aký názor na tento problém momentálne panuje medzi poslancami EP, či už ide o Slovancko alebo všeobecne o vzťah – Rómovia a EÚ?

Treba povedať, že názory poslancov sa vyvíjajú. Keď som prišiel do EP a povedal som, že problémom dnes nie je diskriminácia Cigánov, ale obmedzovanie organizovanej kriminality vo vnútri cigánskych spoločností (čo inak dnes Kaliňákov ministerstvo začalo úspešne realizovať), ako aj vytváranie možností pracovať, pozerali sa na mňa čudne. Postupne však absolvovali návštevy v osadách, spoznali migrantov z Rumunska, stretávajú sa denne s organizovaným žobraním – prostie vidia, že problém je hlbší. Na druhej strane to však vytvára ochotu hľadať riešenia na celoeurópskej úrovni. Nepripustný je napríklad prístup britského premiéra Camerona, ktorý by chcel, aby do Británie voľne migrovali vysokokvalifikovaní odborníci, ale na riešení problému migrácie Cigánov sa podieľať nechce, to nech si riešia iní. Tento prístup je predmetom kritiky a je aj neakceptovateľný.

Áno, podľa skutkov ich poznáme...

Drahoslav MACHALA

Existuje veľká kultúra, literatúra, umenie, hudba, výtvarné umenie, ale veľký význam v živote Slovancka hrá aj miestna kultúra. A tam popri Národnom osvetovom centre dominuje najmä Matica slovenská, osobitné miesto v nej majú miestne odbory Matice slovenskej. Po celom Slovensku som našiel príkladnú spoluprácu starostov a primátorov, ktorí pracujú v združení miest a obcí (ZMOS) a sú príkladom toho, ako vedieť na samosprávnej úrovni úzko spolupracovať pri všetkom, čo je vhodné, ale najmä potrebné pre kultúrny život Slovancka s Maticou slovenskou. Podme si ukázať niekoľko príkladov.

Začnem Štrbou, kde je starostom Slovensku dobré známy Michal Sýkora. Ten sa spoločne s predsedom Miestneho odboru MS Michalom Pavelom pustili do odvážneho projektu archeologického výskumu zaniknutej osady Soldov neďaleko Štrby. Archeologickú lokalitu som si bol osobne pozrieť a musím sa skloniť pred odvahou štrbských matičiarov, lebo uskutočnili v praxi ono biblické: podľa skutkov poznáte ich. Kto by

dokázal vykonať takýto odvážny skutok ak nie matičiari? Okrem toho sa starajú o hroby známych osobností – učiteľa Ján Zgúta, ale aj matičného dejateľa Petra Švorca. Pani učiteľka Hybenová prejavila záujem o poznanie historických zemepisných názvov v okolí Štrby a požiadala o vypracovanie mapy, ktorá poslúži žiakom pri vyučovaní regionálnej výchovy. Pavol Baláž navrhol, aby Štrbania získali

O ČOM JE REČ

adresy a starali sa o pravidelnú registráciu rodákov, ktorí sa z rôznych dôvodov vysťahovali z rodnej Štrby. V Štrbe si starostlivo píše kroniku rodnej obce, o čo sa stará Anna Galvierová. Pravidelne zapalujú vatru zvrchovanosti. Spýtate sa: Má teda činnosť Matice slovenskej zmysel? Len na príklade tejto jedinej dediny vidno zjavne, že má.

Rád si spomínam na nedávne sympóziu a slávnostnú akadémiu o vlastenectve v Partizánskom, ktorú pripravil Miestny odbor MS s pred-

sedničkou Evou Nahákovou spoločne s Klubom generála Štefánika v Partizánskom a jeho predsedom Štefanom Ševčíkom.

Výsledkom tohto nádherného večera, na ktorom sa premietal film režiséra Pavla Kanisa o Milanovi Rastislavovi Štefánikovi a odzneli nádherné úvahy o tomto veľkom Slovákov, bude aj zásluhou primátora Partizánskeho Jozefa Božika Štefánikova busta v Parku M. R. Štefánika, ktorú by tam mohli odhaliť už tento rok. Takto si môže človek s radosťou predstaviť spoluprácu mesta s Maticou slovenskou aj to, že z tejto spolupráce vznikajú konkrétne skutky. Pani Eva Naháková je tá žena, ktorá všetky tieto matičné iniciatívy v Partizánskom a v okolí organizuje spoločne s výborom Miestneho odboru MS. Kým v Košiciach už dvadsať rokov vajatajú nad tým, ako Štefánikovu bustu či sochu obnoviť – v Partizánskom konajú!

Príkladnú spoluprácu s obcou majú v Čachticiach, kde pani starostka Anna Ištoková a predsedníčka Miestneho

odboru MS Ľudmila Palcútová opakovane v auguste pripravujú oslavy výročia Tatrína, tej slávnej sednice z roku 1847, keď tu prijali Štúrova slovančinu. Mohli by sme však spomenúť aj opravu čachtického hradu, do ktorého sa občania pustili.

Na jeseň som sa v Levoči presvedčil, akú vážnosť prikladá primátor Ing. Miroslav Vilkovský aj so svojim zástupcom PhDr. Lubomírom Virom rozvíjaniu štúrovských tradícií. Veď sa tam chystajú v úzkej spolupráci s Miestnym odborom MS vybudovať štúrovský náučný chodník až na Uhliská-Kohlwald, nazývaný tiež Malý Devín, kde sa mladá štúrovi stretávajú, hrali divadlo, ba dokonca sa učili aj narábať so šablami, keď sa pripravovali na Slovenské povstanie v roku 1848. Neúnavné nadšenie pre tento projekt opakovane ukazuje Miestny odbor MS v Levoči s predsedničkou Annou Petrekovou a s pani Máriou Antašovou. Levoča sa tento rok chystá na veľké oslavy výročia štúrovca Janka Francisciho, lebo jeho meno nesie miestne levočské gymnázium. Na pár príkladoch som chcel ukázať, aká je práca miestnych odborov MS produktívna. Preto sa mi vidí, že je na spadnutie aj podpis oficiálnej dohody medzi Maticou slovenskou a Združením miest a obcí Slovancka.

Nová česká vláda vstupuje na scénu so slovenským oligarchom Babišom

Kabinet čakajú úlohy, ale má potenciál?

Peter JÁNOŠÍK - Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Po minuloročnom páde českej vlády, ktorú spôsobila milenka predsedu kabinetu Petra Nečasa, budú naši západní susedia mať vládu novú, ktorú prezident Miloš Zeman sľúbil vymenovať do konca januára. V novej českej vláde bude mať dôležitú pozíciu aj oligarcha Andrej Babiš – pôvodom Slováč.

Predčasné parlamentné voľby vyhrala dovtedy opozičná ČSSD Bohuslava Sobotku, ale na českej politickej scéne sa vyjasnilo iba málo. K tomu sa pridružila aféra vnútri víťaznej strany – komplot proti Sobotkovi s cieľom odstaviť ho z predsedníckeho postu. Vnútrostranícky puč sa však nevydaril a Sobotka doviedol stranu až ku koalícnej zmluve a k prísľubu prezidenta Zemana, že ho vymenuje za premiéra. Sobotka sa stal najdlhšie čakajúcim predsedom víťaznej politickej strany na vymenovanie do čela vládneho kabinetu.

■ NESMELÉ VÍTAZSTVO

Česká sociálna demokracia víťazstvo v predčasných parlamentných voľbách „utrpela“ – nedosiahla

potíž potrebný počet hlasov, aby vládla sama, či tvorila menšinovú vládu. Najvýhodnejším v nových pomeroch bolo pre ňu spojenie sa s druhým v poradí – s hnutím ANO podnikateľa a miliardára slovenského pôvodu Andreja Babiša. Treťou do potrebných väčšiny sto jedenástich kresiel v Smenovni sa stala KDU-ČSL. Rozhovory o budúcom programe koalícnej vlády trvali dlho, ČSSD mala v agende okrem iného zníženie daní a ľudovci z KDU-ČSL najmä cirkevné reštitúcie, proti ktorým sú dve tretiny českej verejnosti. Zladiť programové plány týchto politických strán do spoločnej koalícnej zmluvy si vyžiadalo mnohé kompromisy, ale Bohuslav Sobotka sa ukázal ako majster dosiahnutia možného z ponúknutého a napokon zástupcovia vznikajúcej

vládnej koalície začiatkom tohto roka oficiálne potvrdili text koalícnej zmluvy – dokumentu predstavujúceho „cestovný poriadok“ na nasledujúce štyri roky koalícneho vládnutia. Budúci premiér Bohuslav Sobotka zároveň oficiálne predstavil zoznam kandidátov na jednotlivé ministerské posty. Kabinet pod jeho vedením má mať celkom sedemnást' členov. Na ČSSD pripadá osem postov, na hnutie ANO šesť a na ľudovcov tri.

■ NÁDEJ NA OBRAT

Potenciálny premiér označil koalícnu zmluvu za nádej na nový obrat a na posilnenie stability štátu. Babiš predovšetkým obhajoval svoju voľbu ministrov za hnutie ANO. Uviedol, že hľadaním ministra dopravy strávil celé Vianoce. Niet sa čomu čudovať, veď s takým úspechom svojej strany nerátal, a na to, že sa dostane do vlády, nebol patrične pripravený. Teraz ako možný minister financií vedie na Slovensku súdny spor s Ústavom pamäti národa o to, že nespolupracoval s ŠTB. Pre Babišovo vymenovanie do vlády sa musí pripraviť novela služobného zákona. Ten bol prijatý už v roku 2002 a predpokladalo sa, že nahradí lustračný zákon. Nestalo sa tak a lustračný zákon ďalej platí. Práve prezident Miloš Zeman podmienil vymenovanie Babiša do vlády tým, aby zákon prešiel prvým čítaním v Snemovni. Ministri vlády v demisii Jiřího Rusnoka urobili krok k tomu, aby vláda Bohu-

slava Sobotku s Andrejom Babišom ako ministrom financií mohla byť vymenovaná rýchlejšie. Na výjazdovom zasadaní v Židlochoviciach prerokovali novelu služobného zákona, ktorú predložili poslanci ČSSD. Poslanci sa ňou začnú zaoberať na mimoriadnej schôdzi Snemovne od 21. januára.

■ SPOR O DANE

Kladnú odozvu našla koalícna zmluva v odboroch, pretože zodpovedá ich politike. Zástupcovia zamestnancov uvítali najmä návrhy na zvýšenie minimálnej mzdy, zrušenie druhého piliera dôchodkovej reformy alebo väčšiu podporu rodín s deťmi. Podľa nich ide o najlepšiu koalícnu dohodu za ostatných dvadsať rokov. Podobne ako mnohí komentátori sa však aj sami odborári obávajú, že vzniknutá koalícia nenájde na naplnenie svojich plánov dostatok financií. Koalícna zmluva totiž podľa nich nejasne načrtáva výdaje a príjmy verejných rozpočtov. Práve daňová a rozpočtová politika sa stala najväčším treťou bodom koalícnych vyjednávání. Okrem sektorovej dane pre banky a energetické či telekomunikačné spoločnosti boli sociálni demokrati svojimi partnermi donútení odstúpiť od myšlienky takzvanej minimálnej dane pre živnostníkov a ďalšie osoby samostatne zárobkovo činné. Jej časť možno náhradou má byť ukončenie „daňového zvyhodnenia“ pre podnikateľov, ktorí dlhodobo nevykazujú zisk. Koalícia tiež ráta s tým, že sa do konca roka pokúsi prijať opatrenia, ktoré budú viesť k vyššiemu zdaneniu hazardu, k obnoveniu zľavy pre pracujúcich dôchodcov alebo k zníženiu sadzby DPH na lieky, knihy, detské plienky a nenahraditeľnú detskú výživu od roku 2015.

Novým premiérom bude teda Sobotka. Toho čaká veľa práce. V čase, keď Česko má šesťstatisíc nezamestnaných.

Zdá sa, že Bruselu sú prijateľní len tí, ktorí v ničom neprotirečia

Maďari na vlastnej ceste neblúdia

Tibor B. HAČKO

V slovenských médiách dominuje bulvár, nejaké škrekky z USA a sem-tam čosi nepodstatné z islamských či ázijských krajín, sprostredkované tam náhodne vydanou Slovenkou. Sporadicky sa dozvedáme čosi reálne o Maďarsku či Česku a veľmi málo o situácii v Poľsku. O živote v Rakúsku nevieme prakticky nič. Je to zámer tlačať vývoj u bezprostredných susedov? O doslova revolučných zmenách v Budapešti nevieme zjehla nič.

Aj simplexne zmýšľajúci človek má pocit, že elity v Bruseli uznalivo potľapkávajú len tie vládne garnitúry, ktoré im v ničom neodporujú. Chvália tie krajiny, ktoré bez výhrad plnia zábery a ekonomické nariadenia z plánovacích stolov európskej centrality. Paralela s Moskvou pred tridsiatimi rokmi je úplne na mieste.

■ MILÁČIK V NEMILOSTI

Maďarsko, ale aj Poľsko boli na prelome osemdesiatych a deväťdesiatych rokov miláčikmi Bruselu. Veď aj preto sa program Phare nazval podľa skratky prvých písmen spomenutých štátov Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies. Čo sa stalo, že zrazu je po rokoch až nekritického okiadanania zrazu proti Budapešti toľko výčitiek?

Maďarsko sa v nedávnej minulosti čoraz viac ponáralo do recesie. Ešte v roku 2011 bol celkový prepád hospodárstva 1,7 percenta, pričom vo štvrtom štvrtroku to bolo až o 2,7 percenta. Ekonomika bola na tom horšie ako v krízovom roku 2009. Po náraste dlhu nad hranicu 70 percent HDP to už boli alarmujúce hodnoty. Ešte predminulý rok maďarskí hospodári nevedeli nájsť liek na depresiu. Viedli si najhoršie v strednej Európe. Navyše v čase vrcholiacej globálnej finančnej krízy koncom roku 2008 podpísali s MMF samovražednú dohodu o poskytnutí záložného úveru. Dohoda úplne paralyzovala hospodársky rozvoj.

Ostatne ako všade, kde MMF šliapol. Zadlženie znemožnilo Maďarsku prístup na ostatné dlhové trhy. V tom čase krajina dlhovala MMF 2,8 miliardy eur. Lenže Orbánova vláda začala ťaženie voči bankám a súčasne vyrovnala finančné záväzky v MMF o niekoľko mesiacov skôr, ako sa plánovalo. Zaviedla viac ďalších kontroverzných ekonomických opatrení, vrátane zoštátnenia peňazí zo súkromných dôchodkových fondov alebo dočasné dane pre banky a ďalšie veľké podniky. Kanika by porazilo. Zaviedla daň na tovar vo výške 27 percent – v súčasnosti najvyššiu zo štátov EÚ. V júni 2012 navrhla zvýšiť daň z finančných transakcií z 0,3 na 0,6 percenta. Minister hospodárstva Mihály Varga návrh zdôvodnil dodržaním limitu EÚ pre výšku rozpočtových deficitov, za čo si hneď vyslúžil ostrú kritiku Bruselu.

■ VOJNA S CHAMTIVOSŤOU

Opatreniam „pritakali“ aj makroekonomické indikátory. Zverejnené štatistické prehľady v decembri 2012 už reagovali na zmeny, keď trebárs miera nezamestnanosti sa zastavila na hodnote 9,8 percenta a počet ľudí bez práce klesol na 489 tisíc. Absolútne taký istý ako na polovici Slovensku. Medziročne však Maďarsko dokázalo znížiť nezamestnanosť o 6,6 percenta – teda o taký počet ľudí bez práce, aký je pre terajšiu slovenskú vládu stále len zbožným želaním.

V polovicike roka 2013 vyhlá-

sil premiér Orbán na konferencii usporiadanej v rumunskom meste Baile Tusnad, že Maďarsko zaplatí celú dlžnú čiastku MMF rok pred termínom, a odporučil, aby si táto v Budapešti neželaná inštitúcia zatvorila kanceláriu a viac sa nevracala. Kritika Bruselu sa vystupňovala a pre neortodoxnú politiku

POHĽAD K SUSEDOM

stroskotali aj všetky rokovania s MMF. Maďarská vláda vyhlásila, že ich ani nepotrebuje. Čo potrebuje, je „blitzkrieg“ proti chamtivým inštitúciám. Budapešť obratom svoj dlh vyplatila. Pri výške devízových rezerv 47,22 miliardy dolárov to nebol nijaký problém. Slovenské devízové rezervy po ich vlastizradnom a beztretnom rozpustení Miklošom dosahujú úbohých 2,3 miliardy amerických dolárov, čo nie je ani päť percent rezerv Maďarska...

■ OČISTNÉ TÉZY

Orbánova exekutíva sa drží šiestich hlavných téz ako očisty od nekalých praktík zahraničných investorov a desaťbodového plánu na ochranu pracovných miest. Od roku 2013 posilňuje zamestnanosť a presadzuje podporu malých a stredných firiem. Forsiruje úľavy, ktoré spočívajú najmä v zamestnávaní rizikových kategórií osôb do dvadsaťpäť a nad päťdesiatpäť rokov, nekvalifikovaných osôb, žien po materskej, a to znížením daňového zaťaženia na 16 percent. Štartovací program práce

rozširuje možnosti zamestnania sa na veľkých národných stavebných projektoch, v oblasti poľnohospodárstva a pri výrobe energií. Štátna pomoc v núdzi je pritom viazaná na prijatie práce práve na týchto projektoch, čím si štát posilňuje penzijné rozhodovanie.

■ BLIŽŠIA KOŠEĽA...

Premiér Orbán vyhlásil nulovú toleranciu úžere a úžerníckym úrokom. Otvorene brojí proti výške úrokov pri zmluvách o pôžičkách a ročných úrokových sadzbách zahraničných bankových úverov. Zavádza maximálnu cenu verejných služieb za vodné, stočné a odvoz odpadu. Tieto služby sú centrálné regulované, rovnako ako je to pri plyne, elektrickej energii a vykurovaní. Podľa Orbána zahraniční investori a podnikatelia v krajine neúmerne zvyšovali svoje zisky. Na potvrdenie svojich slov znížil ceny o niekoľko desiatok percent. V Stabilizačnom zákone zaisťuje koordinované fungovanie dôchodkového, zdravotného a daňového systému, ktorý má slúžiť na udržanie štátneho dlhu. DPH možno platiť až po skutočnom prijatí platieb za tovar a služby. Znížil daňové a administratívne zaťaženie pre drobných daňovníkov so ziskami pod šesť miliónov HUF ročne. Daň nahradí súčasne aj sociálny príspevok.

A prečo nás pozitívne zmeny u nášho suseda neinšpirujú? Odpoveďou opäť môže byť Orbánov výrok: „Keď chcete niečo, proti čomu je silný odpor Bruselu, ale čo je dôležité pre našich ľudí, nepotrebuje vyjednávania, potrebujete voči nim Blitzkrieg a rýchle reakcie. Navrhujeme riešenia, ktoré nezruinujú náš finančný systém, ale pomôžu maďarským občanom.“ Zdá sa, že slovenským politikom by nezaškodilo menej ústupčivosti k bruselskej byrokracii a viacej z Orbánovej razancie. Príklad, že sa to dá, ak sa chce, máme naporúdzii...

POZNÁMKA

Začalo sa to na sociálnych sieťach krátko pred Vianocami. Prostredníctvom internetu sa rozšírila textová správa aj s obrázkom vizualizácie chystaného projektu, ktorého realizácia by mala byť takpovediac za dve-rami. Spustil sa huriavk a kolotoč otázok adresovaných samospráve mesta Bratislava. Vraj „Občianske združenie Islam na Slovensku v spolupráci s priateľmi Islamu v Bratislave odkúpili pozemky na výstavbu prvej mešity na Slovensku.“

Kolosálna kačica

Prvá mešita vznikne na Kamennom námestí pri obchodnom dome. Výstavba projektu inžiniera Radoslava Abdulmesih bude zahájená v máji 2014. V budove mešity vznikne tiež prvá moslimská základná škola. Plánovaná kolaudácia je 31. júla 2014, keďže v školskom roku 2014/15 bude otvorená prvá trieda základnej školy v našej mešite. Ako sme už odpísali záujemcom, zápis detí do prvého ročníka sa začne 1. augusta 2014 a bude uzavretý 16. augusta 2014. Vyučovanie bude prebiehať bilingválnou formou, slovenský jazyk, vlastiveda a prírodopis sa budú vyučovať v slovenskom jazyku, ostatné predmety v arabskom jazyku. Od tretieho ročníka pribudne podľa výberu ešte jeden cudzí jazyk, na ich ponuke ešte pracujeme. Bohoslužby budú, ako inak, každý piatok, no muezín si samozrejme svoje povinnosti plniť bude a časy modlitby bude oznamovať. V zadnej časti mešity bude malý obchodík s Koránom, modlitebnými koberčekmi a podobne. To, že niektorí z vás s výstavbou mešity nesúhlasia, nás síce mrzí, ale keďže žijete v občianskej a demokratickej spoločnosti, mali by ste sa naučiť tolerovať aj iné ľudské potreby, ako sú tie vaše.“

Toľko citát z „zaručene hodnovernej správy“. Stanislav Ščepán, hovorca mesta Bratislava, na otázku nášho periodika vyhlásil, že už bol informovaný o predmetnej dezinformácii a potvrdil, že ide zrejme o nejaký žart alebo o zámernú kačicu pustenú do mediálneho sveta s nejasným zámerom. Mesto vraj o ničom podobnom nerokovalo a o Kamennom námestí v centre Bratislavy sa v poslednom období hovorilo z celkom iných dôvodov. Dodajme, že ide o zámer developerov prestavať námestie na celkom iný obraz, než aký má dnes, ale budúcnosť projektu zatiaľ nie je celkom jasná. Pre úplnosť treba spomenúť, že už pred dvoma desaťročiami existovali reálne snahy o postavenie veľkých obchodných centier, ktorých súčasťou mali byť aj islamské modlitebne, teda mešity. Projekty mali byť financované silným zahraničným kapitálom, no v bratislavských mestských častiach Podunajské Biskupice, Karlova Ves, resp. Dúbravka miestni poslanci podobné návrhy kategoricky zamietli.

Kto a prečo púšťa podobné „zaručené správy“ o novej mešite v centre Bratislavy do virtuálneho i mediálneho prostredia? Ide tu len o zlý žart, mediálnu kačicu alebo aj o snahu rozpútať nevráživosť voči ľuďom iného vierovyznania? No a ešte sa núka jedna otázka: Má byť podobnými akciami vari slovenská verejnosť pripravovaná na to, že možno už onedlho takéto informácie nebudú len mediálnymi kačicami, ale aj skutočnosťou, s ktorou sa budeme musieť v našich mestách každodenne konfrontovať a napokon aj chtiac-nechtiac zmieriť?!

(rkh)

Imrich SEDLÁK uprostred literárno-vedného, kultúrno-národného a matičného života

Matica je nenahraditeľná ustanovizeň Slovákov

Univ. prof. PhDr. Imrich Sedlák, CSc., (1933, Červenica pri Prešove) patrí medzi významné osobnosti slovenského literárneho, kultúrneho i matičného života. Ako organizátor a vedec sa sústreďoval na literárnohistorickú, kulturologickú a literárno-muzeologickú činnosť. Bohaté sú aj jeho vedecko-pedagogické aktivity spojené s prešovskou a banskobystrickou univerzitou. Srdcovou záležitosťou a celoživotnou láskou sa mu stalo pôsobenie v Matici slovenskej. V roku 2013 si pripomenul významné životné jubileum – osemdesiatiny – a zároveň uplynulo štyridsaťpäť rokov od vstupu do služieb v Matici.

Zhovárал sa Pavol PARENÍČKA – Foto: archív SNN

• Po absolvovaní Filologickej fakulty UPJŠ v Prešove si viac rokov pôsobil v tomto meste. Ako hodnotíš toto obdobie?

Sú s ním spojené začiatky mojich kultúrno-spoločenských, publikačných, redakčných a vedeckovyskumných aktivít. Spočiatku som bol ako spoluautor a oponent zainteresovaný na tvorbe učebníc pre ukrajinské školy (Slovenský jazyk pre 5. ročník, Literárna výchova pre 9. a 10. ročník). Početnými novinovými článkami s literárno-regionálnou tematikou som prispieval do dennej tlače, ale už aj do zborníkov. Publikoval som v almanachu Dukla (1959) a v Almanachu Zemplína (1958). Z môjho pohľadu, najvýznamnejším činom v tomto období bolo vydávanie spoločensko-vedného zborníka Nové obzory (1959).

• Knižne si debutoval monografiou Z literárneho života východného Slovenska (1960). Aj v ďalšom literárnohistorickom bádani si sa ťažiskovo a systematicky orientoval na výskum problematiky východoslovenského regiónu. Od biografii, syntetických prác až po rozsahom monumentálnu trilógiu Východné Slovensko v letokruhoch národa (2012). Ako sa vznikali tieto diela?

Počas desaťročného pôsobenia na Filozofickej fakulte UPJŠ v Prešove (1960 – 1971) som rozvinul a prehĺbil svoje aktivity z predchádzajúcich rokov. Kolegovia, ale aj podnetná atmosféra na fakulte vytvárali pre moju prácu priaznivé podmienky. Organizačne a obsahovo som pripravil niekoľko významných vedeckých konferencií a seminárov a s autorským kolektívom sme zostavili Dejiny Prešova 1. – 2., Sabinova a okolia, publikácie Pavol Jozef Šafárik v slovenskom národnom obrodení, Postavenie Kežmaruku, Levoče a Prešova v štúrovskom hnutí a iné. V roku 1962 som pripravil projekt Východné Slovensko v slovenských národných dejinách od stredoveku po súčasnosť. Jeho hlavnou úlohou bolo v čo najväčšej možnej miere prispieť k poznaniu minulosti východného Slovenska, poukázať na škodlivé, separatistické, protislovenské, deštruktívne postoje niektorých autorov (Halaga) a prispieť k poznaniu, že táto oblasť bola v celom svojom historickom vývine integračnou súčasťou slovenskej spoločnosti. Po intenzívnej vedeckovyskumnej práci v domácich a zahraničných archívoch som tento zámer uskutočnil v troch monografiách: Strieborný vek 1 – 2 (stredovek – revolúcia 1848 – 1849), V Čierťažiacich búrok (1850 – 1918) a Svitanie na východe (1918 – po súčasnosť). Vyvrcholením prezentácie tohto historického vývinu je trilógia Východné Slovensko v letokruhoch národa, ktorá bola ocenená prémie Literárneho fondu ako jedna z najvýznamnejších publikácií v oblasti spoločenských vied za rok 2012.

• Vypracoval si koncepciu Slovenského literárneho ústavu MS, ktorý sa orientoval na základný a aplikovaný výskum a edičnú činnosť. V tejto súvislosti medzi tvoje najvýznamnejšie vedecké a edičné počiny patrí vydanie rozsiahlych tzv. matičných Dejin slovenskej literatúry 1 – 2 (2009). Ako hľadáš na túto kapitolu svojej biografie?

Profesor Imrich SEDLÁK

Do Maticy slovenskej som prišiel v roku 1976 v čase silnej normalizácie, takže ako politicky postihnutý som mohol pôsobiť len pod taktovkou vtedajších jej predstaviteľov. Vytváral som expozíciu Pamätníka slovenskej literatúry a redakčne som pripravil štrnásť ročníkov Literárnomuzejného letopisu Maticy slovenskej. Postupne som sa podieľal na vybudovaní a sprístupnení expozície Múzea Ľudovíta Štúra v Modre, Múzea A. S. Puškina v Brodzanoch, Múzea Pavla Horova a jeho rodákov v Bánovciach nad Ondavou, expozície Rodného domu J. G. Tajovského v Tajove a viacerých pamätných izieb na Slovensku. Ako riaditeľ Slovenského literárneho ústavu MS som vypracoval jeho koncepciu s hlavným zameraním na vedeckovyskumnú a prezentačnú činnosť slovenskej literatúry. Hlavnou náplňou však boli Dejiny slovenskej literatúry 1. – 2. Bol som tvorcom ich koncepcie, spoluautorom a vedúcim autorského kolektívu. Naplňovalo ma ich pozitívne prijatie. Odborná i laická verejnosť v nich oceňovali najnovšie poznatky o slovenskej literatúre, systematickosť a prehľadnosť jednotlivých kapitol, nový pohľad na exilových a krajských autorov, detskú a mládežnícku literatúru a ich zaradenie do literárneho kontextu.

• Pokiaľ hovoríme o vede, z tvojho zreteľa záujmov nemožno vynechať ani regionalistiku, ktorou sa zaoberáš už od roku 1959, a tiež už spomínaný zborník Nové obzory. Aký význam malo toto tvoje zaujatie pre oblasť

spoločenských vied na východnom Slovensku?

Otázku regiónu treba chápať z dvoch hľadísk; označenie oblasti a uplatnenie kritérií pri posudzovaní hodnôt. Označenie Šariša, Zemplína, Spiša, Hont, Orava, Turiec sú regióny a ich označenie región je správne. Ak však používame označenie regionalizmus ako kritéria hodnôt kvality, je to nevedecké, a preto jeho hodnota je nižšia, len na úrovni regiónu, oblasti, bez celoslovenského významu. Hodnotovo platí len v rámci regiónu. Preto vo svojom výskume a prezentácii, ako aj v redakčných prácach som sa usiloval uplatňovať vedecké kritériá z celoslovenského pohľadu, aplikované na predmet výskumu. Z kultúrneho hľadiska je potrebné si všimnúť aj javy, ktoré majú len regionálny význam a môžu upozorňovať na niektoré zaujímavosti.

• V tejto súvislosti si participoval na tvorbe viacerých monografií východoslovenských miest. Mohol by si nám pripomenúť, ktoré to boli a prečo ťa osobne veľmi mrzí, ako si to neraz zdôraznil, že neexistujú dejiny Košíc?

Z historického a kultúrno-spoločenského hľadiska veľmi priaznivo hodnotím zvýšený záujem o históriu miest a obcí na Slovensku, ktorý v prevažnej miere dostáva knižnú podobu a prehľbuje historické vedomie vo svojom prostredí. Dôkladnejšie poznám situáciu na východnom Slovensku a môžem s uspokojením konštatovať, že v tejto oblasti Slovenska absolútna väčšina miest a väčšina obcí má už spracované

a vydané vlastné dejiny. Význam takýchto monografií som si uvedomil už na začiatku pôsobenia na FF UPJŠ v Prešove a spolu s kolektívom autorov sme pripravili prvú takúto publikáciu Sabinov a okolie (1962). Náročnejším projektom boli Dejiny Prešova, ktoré v dvoch zväzkoch vyšli v roku 1965. Priaznivo ich prijala vedecká, historická obec a kultúrna verejnosť a stali sa vzorom pre monografie ďalších dejín miest, obcí a regiónov. Po doplnení a menších úpravách 2. zväzku sú po štyridsiatich rokoch aktuálne, žiaľ, už len v reedícii. Naozaj ma veľmi mrzí, že Košice ako druhé najväčšie mesto na Slovensku a Európske hlavné mesto kultúry nemajú zatiaľ spracované a vydané svoje vedecké dejiny. Zrejme je to dôsledok zložitých kultúrno-spoločenských pomerov v meste a svoje zohráva aj názorová nejednotnosť potenciálnych pracovísk a jednotlivcov na historické a súčasné postavenie mesta v rámci úrodného Slovenska a Slovenska vôbec.

• Obráťme list. Desiateho augusta 1968 ťa v Martine zvolili za podpredsedu MS. O pár dní k nám vtrhli okupanti. Ako si spomínaš na tieto dramatické chvíle?

Politicko-spoločenské uvoľnenie v našej spoločnosti v šesťdesiatych rokoch naznačilo možnosť aj v matičnom prostredí nastoľovať požiadavku demokratizácie spoločnosti a prinavrátiť Matici slovenskej jej pôvodné postavenie. Tento zámer dostal celospoločenský charakter a demonštratívny rozmer, ktorý sa prezentoval na manifestáciách po celom Slovensku. Na východnom Slovensku, kde som vtedy pôsobil ako docent na Filozofickej fakulte v Prešove, sa takéto manifestácie uskutočňovali takmer vo všetkých okresných sídlach a v metropole Šariša vyvrcholili 10. mája 1968, kde sa na námestí zišlo vyše päťtisíc manifestujúcich, aby sa prihlásili k demokratizačnému procesu spoločnosti a rehabilitácii Maticy slovenskej. Za účasti predstaviteľov MS, politickej reprezentácie a štátnych orgánov, ako aj zástupcov jednotlivých okresov som v tomto duchu predniesol hlavný prejav. S pozdravným príhovorom vystúpil vtedajší tajomník MS Štefan Ďurovič a zástupcovia jednotlivých delegácií miest a obcí Slovenska. Po manifestácii sa uskutočnilo Obnovujúce valné zhromaždenie Miestneho odboru MS v Prešove. Zvolili ma za jeho predsedu a za delegáta na valné zhromaždenie MS 10. augusta 1968, kde som bol zvolený za podpredsedu MS spolu s Danielom Okálím a Imrichom Kadekom.

Mojou náplňou bola vedeckovyskumná a prezentačná činnosť MS a zároveň som vykonával funkciu šéfredaktora Národných novín, ktoré začali vychádzať od prvého dňa vstupu okupačných vojsk na naše územie 21. augusta 1968. Za uverejnené články proti Vasilovi Bifakovi ako zradcovi národa a Sovietskeho zväzu ako okupantovi som bol trestne stíhaný a súdený Okresným súdom v Martine...

• Maticu slovenskú po vlnajšom koncoročnom valnom zhromaždení čaká ďalšie náročné obdobie. Ako vnímaš vedecké i širšie matičné perspektívy a na čom ty osobne ešte pracuješ?

Ostatné valné zhromaždenie MS v októbri 2013 ukázalo, že členská základňa MS sa skladá najmä

z oddaných a reálne mysliacich členov, ktorí vedia objektívne zhodnotiť situáciu aj v tých najzložitejších časoch. Búrliivé zasadnutia výboru MS, ktoré občas rozvracala deštruktívna skupina členov na čele s Jozefom Šteinerom, Evou Garajovou, Romanom Michelkom a ďalšími, viac škodili MS, ako by podporovali jej aktivity. Toto sa prenieslo aj na valné zhromaždenie, kde sa v tomto svetle predstavili prívrženci opozičnej skupiny. Väčšina z delegátov VZ MS svoj postoj vyjadrila pri hlasovaní, keď za členov výboru boli zvolení aktívni, tvoriví, nezaťažení osobnými ani skupinovými záujmami, uvedomelí matičiari všetkých vekových kategórií a sociálneho postavenia, vzdelania a vierovyznania. Toto dáva predpoklad na úspešnú prácu a napredovanie všetkých zložiek MS v realizácii jej postavenia, poslania a potrieb slovenskej spoločnosti.

Z vlastnej vyše štyridsaťročnej skúsenosti v rozličných zaradeniach v MS a poznatkoch z uplynulého trojročného volebného obdobia a nástupu do nového štvorročného obdobia si dovoľm naznačiť niekoľko iniciatívnych podnetov: prinavrátiť do prostredia MS matičný demokratický, duchovný, dôveryhodný charakter; vytvoriť taký program pre matičné hnutie a vedeckovyskumnú i prezentačnú činnosť MS, ktorý by ju predstavil ako jedinečnú, nezastupiteľnú, kultúrno-spoločenskú, národnú a vlasteneckú ustanovizeň v slovenskej spoločnosti; v práci výostne uplatňovať kolektívnosť v rozhodovaní a konaní; zvýšenú pozornosť venovať integrácii slovenskej spoločnosti, ktorá by zjednocovala všetky vrstvy národa bez rozdielu sociálneho a spoločenského postavenia, vierovyznania, politickej príslušnosti; upevňovať tvorivú spoluprácu s vedeckými, s kultúrnymi, so spoločenskými, s cirkevnými inštitúciami a spoločnosťami; osobitnú pozornosť venovať organizačným kultúrno-spoločenským a tvorivým zložkám Slovákov v zahraničí; pri plnení úloh MS v oveľa väčšej miere ako doposiaľ prenášať ich plnenie na Domy MS a Oblastné pracoviská MS, ako aj MO MS, aby sa všetko recentralizovalo v ústredí členského hnutia; zároveň však posilniť pozíciu sídla MS v Martine, pretože ako sa po dvoch mesiacoch od valného zhromaždenia zdá, nadobudnuté postavenie sídla v Martine v predchádzajúcom volebnom období je značne narušené; zvýšiť starostlivosť a stabilitu v programovej a personálnej oblasti jednotlivých pracovísk a ich kompetentnosť.

A na ďalšiu časť otázky ako ďalej v Matici slovenskej, dopovedám... Zanechávam jej a slovenskej kultúre tridsať samostatných vlastných vedeckých a vedeckopopulárnych monografií a publikácií s literárno-historickou a kultúrnohistorickou problematikou, vyše sto vydaných štúdií a príspevkov; okolo sedemdesiat zborníkov a kolektívnych publikácií v spoluautorstve, zostavovateľsky a redakčne vydaných; viac ako tridsať libriet a scenárov literárno-muzejnej expozícií a výstav; vyše tridsať vedeckých konferencií a seminárov a zaiste boli ešte ďalšie vedecké podujatia, ktoré som organizačne, obsahovo i v spoluautorstve pripravil. Energiu, ktorú som vynaložil počas štyridsaťpäťročnej činnosti v Matici slovenskej ako vedecký pracovník, správca, vedecký tajomník, riaditeľ Slovenského národného literárneho múzea, riaditeľ Ústavu pamätníka slovenskej kultúry, redaktor Literárnomuzejného letopisu Maticy slovenskej atď. Spomienku na matičné prostredie, milé kolegyne a kolegov ako spolupracovníkov i priateľov. Želám Matici slovenskej pevné postavenie v slovenskej spoločnosti a vyjadrujem môj úprimný vzťah k nej ako jedinečnej a nenahraditeľnej ustanovizni v slovenskej spoločnosti.

Historici by mali demytologizovať partizánsku legendu a ukázať aj tiene tohto odboja

Samozvaní sudcovia a kati so samopalmi

Medzi tienisté a zámerne zamlčované kapitoly v dejinách poslednej fázy druhého domáceho odboja na Slovensku patria vraždy slovenského civilného obyvateľstva ozbrojenými partizánskymi skupinami a jednotlivcami. Ich pozadie bolo rôznorodé. Od osobnej pomsty, cez ideologicko-politické pohnútky až po obyčajné lúpežné prepadnutia, ktoré sa končili náhodne alebo zámerne tragicky.

Vojtech KÁRPÁTY – Foto: archív autora

Prvými obeťami politických vrážd na jeseň 1944 boli i radoví gardisti.

Cielene vyhľadávanými obeťami sa stávali aj funkcionári a radoví členovia Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HLS), Hlinkovej mládeže (HM), najčastejšie však lokálni a regionálni velitelia Hlinkovej gardy (HG) a radoví gardisti, bez rozdielu úrovne ich priamej prerozprávnej angažovanosti.

■ VIZITKY OBEŤÍ

Partizáni popravili alebo umučili miestnych veliteľov HG v Staškove a vo Veľkej Bytči Michala Mravca (30. 3. 1945) a Matúša Kotrbana (6. 10. 1944). Jasnou politickou vraždou z nenávisťi bola poprava hospodárskeho referenta Okresného veliteľstva HG v Turčianskom Svätom Martine Karola Müllera 7. septembra 1944.

Partizáni však nepopravovali iba gardistických funkcionárov, ale i radových gardistov. Samozvaní sudcovia a kati v jednej osobe tak 29. septembra 1944 zavraždili vo Vrbovom päťdesiatosemročného gardistu Jána Vlkoviča a 15. októbra 1944 v Považskej Bystrici Jozefa Lališa. Nasledujúcimi obeťami partizánskych politických poprav sa stali desiatky ďalších dôstojníkov a poddôstojníkov HG a radových gardistov. Jedným z menej známych prípadov je vražda gardistu Martina Žilovca a pokus o vraždu jeho syna Jozefa Žilovca. Tie okrem sprievodnej lúpeže mali jasné pozadie politickej a ideologickej nevráživosti. Jedna z takýchto politicky a ideologicky motivovaných vrážd sa stala v obci Súľov-Hradná. Dedina vznikla zlúčením obcí Súľov a Hradná v roku 1895. V prvej polovici štyridsiatych rokov nemala ani tisícku obyvateľov a ich počet po nástupe komunistov k moci v roku 1948 klesol na sedemstodeväťdesiat.

■ TRAGÉDIA ŽILOVCOV

Odohrala sa 7. októbra 1944 okolo 17. hodiny na ceste medzi Veľkou Bytčou (po zlúčení s Malou Bytčou a Hliníkom nad Váhom v roku 1946 obec Bytča) a Súľovom-Hradnou, kde desaťčlenná ozbrojená skupina partizánov svojvoľne legitimovala Jozefa Žilovca zo Súľova-Hradnej a okrem legitímácie mu zobrala osemdesiat korún, ktoré mal so sebou. Potom ho odviekli do domu jeho rodičov. Tam partizáni vyzvali jeho otca Martina Žilovca, ktorý sa len krátko predtým vrátil z Považskej Bystrice, kde pracoval v tamojšej zbrojovke, aby im okamžite vydal všetky peniaze. Keď to pod rôznymi zámienkami odmietal urobiť, jeden z partizánov chytil sekeru, ktorou vypáčil drevenú truhlu v kuchyni, odkiaľ vzal ďalších se-

demsto korún. Podľa svedeckých výpovedí dvaja z partizánov hovorili po rusky a boli oblečení do ukradnutých gardistických uniforiem, zbavených odznakov a hodnostných označení. Jeden z partizánov bol oblečený do slovenskej vojenskej uniformy. Všetci boli vyzbrojení puškami, samopalmi a granátmi. Skutočné peklo nastalo až po dôslednom prekutaní domácnosti. Partizáni prinútili Jozefa Žilovca vyzliecť sa zo šiat a ostať iba v spodnej bielizni. Ich „vodca“ predniesol rozsudok, keď rezolútne prehlásil, že „Jozef Žilovec a jeho otec Martin sú starými gardistami, a preto budú odstrelení“. Oboch potom vyviekli z domu a hnali cez obecnú cestu a potok k lesu. Po niekoľkých metroch sa pošťastilo Jozefovi Žilovcovi vytrhnúť z rúk katov a utekať. Mal výhodu. Poznal dokonale terén. Partizáni za utekajúcim spustili paľbu, postrelili ho do ľavého pleca, no nezastavili ho. Podarilo sa mu utiecť a počas noci napriek zraneniu dobehnúť do neďalekého Predmiera. Tam mu poskytol prvú lekársku pomoc doktor Maximilián Quitt. Previezol ho do ošetrovne zbrojovky v Považskej Bystrici, odkiaľ ho neskôr dopravili do štátnej nemocnice v Žiline. Jeho otca Martina Žilovca partizáni namiesto usmrtili dvoma ranami do hlavy a bezvládne telo ponechali na mieste v krvi. Pochovaný bol nasledujúci deň, 8. októbra 1944 na miestnom cintoríne v Súľove-Hradnej.

■ NEZNÁME POHNÚTKY

Či išlo o zámerné udanie nejakého „dobrého suseda“ alebo partizáni našli pri prehliadke domu Žilovcovu gardistickú legitímáciu, alebo systematicky postupovali podľa zoznamov, ktoré vopred vypracovali z dokladov získaných pri rabovaní gardistických kancelárií, sa už dnes asi nedozvieme. Hlavný dôstojnícky zástupca Ján Kuciak, poverený vedením žandárskej stanice v Predmieri, ktorý vyšetroval tento prípad, už 8. októbra 1944 požiadal Okresný úrad vo Veľkej Bytči o vyslanie vojenskej posádky do obce Súľov-Hradná v počte minimálne sto až stopäťdesiat vojakov. Hlavným dôvodom bola obava z opätovného rabovania a vraždenia zo strany partizánskych skupín. Armáda mala chrániť miestne civilné obyvateľstvo a zabezpečovať, aby „hliadky tunajšej žandárskej stanice mohli do tejto obce bezpečne dochádzať a obyvateľstvu boli nápomocné“. Pomoc mu telefonicky prisľúbili a nasledujúci deň ráno skutočne do Súľova-Hradnej vyslali z Považskej Bystrice vojenskú

jednotku na piatich nákladných autách.

■ RABOVAČKA V PODHRADÍ

V niektorých prípadoch sa „zatknutým“ gardistom podarilo z partizánskeho zajatia za dramatických okolností utiecť, ako sa to stalo 6. septembra 1944 v obci Veľké Košecské Podhradie pri llave, ktorá mala v prvej polovici štyridsiatych rokov šesťsto obyvateľov a patrila do obvodu žandárskej stanice v Ladcoch. V popoludňajších hodinách tam smerom od neďalekého Zliechova dorazilo asi štyridsať ozbrojených partizánov. O predchádzajúcej „rabovke“ svedčili ich puškami a ručnými granátmi. Niektorí z nich boli v civilnom odevu, no väčšina bola oblečená v rôznych uniformách – vojenských i žandárskych. Ozbrojení boli puškami a ručnými granátmi. Ich prvá cesta viedla k miestnemu predsedovi HLS Ondrejovi Suchomelovi, ktorého zadržali a vyzvali, aby im ukázal dom, kde býva miestny veliteľ HG, ktorým bol v tom čase riaditeľ miestnej ľudovej školy Marek Dubina. Našli ho doma vo svojom služobnom učiteľskom byte...

O ďalšom slede udalostí vypovedajú dobové svedectvá: „Veliteľ HG vyzvali, aby im okamžite vydal agendu HG, lebo inak že ho zastrelia. Potom strhli zo steny obraz pána prezidenta republiky, ktorý obraz partizánov oblečených v žandárskej uniforme prepichol na ulici bodákom. Predsedu strany HLS Suchomela a veliteľa HG Dubinu vzali potom partizáni so sebou a odišli s nimi do obce Košeca, kde prinútili mlynára Ľudovíta Bendu, aby im dal dve vrecia pšeničnej múky.“ Partizáni sa pustili do „prehliadky“ mlyna a hľadania cenností a ďalších „potrebných vecí“. Dubina si vypočul rozhovor partizánov, ktorí sa vyjadrili, že svojich „rukojemníkov“ hodlajú odviecť so sebou. Zo správ o smutných osudoch takýchto politických „rukojemníkov“ partizánov vedel, že väčšina z nich skončila v lese s guľkou v hlave. Rozhodol sa v nestráženej chvíli pokúsiť sa o zúfalý útek, ktorý sa mu podaril aj zásluhou alkoholu, ktorým sa partizáni priebežne potužili, no predovšetkým pre ich zaujatosť „prehliadkou“ mlyna. Jeho útek však neostal bez odplaty. Partizáni sa znovu vrátili do Dubinového služobného bytu, kde mu ukradli šatstvo, bielizeň a obuv v celkovej hodnote päťtisíc korún. Rabujúcim partizánom „padol za obeť“ i služobný byt miestnej učiteľky Márie Haškovej, ktorá sa našťastie v tom čase nezdržovala doma. Ukradli z neho šperky a rôzne cennosti za vyše osemtisíc korún.

■ SAMOZVANÍ POMSTITELIA

Pomerne často sa stávali prípady, že partizáni označili za gardistov a fašistov i Slovákov v službách iných zložiek brannej moci a bezpečnostného aparátu prvej Slovenskej republiky. A podľa toho s nimi „pomstiteľia“ aj zaobchádzali. A to ešte pred oficiálnym vypuknutím povstania. Jedenásteho augusta 1944 o 22. hodine prišla do obce Veľká Domaša v stropkovskom okrese do obchodu a krčmy Andreja Vagoviča skupina dvanástich mužov ozbrojených automatickými zbraňami. Štyria z nich vošli do jeho súkromného bytu a zvyšní „súdrhovia“ obsadili všetky vchody do budovy. Vagovičovi prikázali vstať z postele a prejsť do vedľajšej miestnosti, ktorá slúžila ako krčma – výčap. V tom čase bolo v krčme ešte asi tridsať miestnych občanov, počúvajúcich večerné rozhlasové správy Slovenskej tlačovej kancelárie (STK). Tam partizáni prikázali Vagovičovi postaviť sa iba v spodnej bielizni na stoličku. Svedkovia celej udalosti opísali absurdnú a dramatickú situáciu nasledovne: „Vagovič tak ako vstal z postele, postavil sa na stoličku a neznámi páchatelia začali ho biť po hlave a celom tele svojimi zbraňami. Jeden z nich, pravdepodobne vodca, mal po celý čas hlavu svojej automatickej pištole opretú o čelo týraného Vagoviča, pričom mu zdorážňoval, že je politickým zbohatlíkom, gardistom, ktorý nič nerobí, len okráda ľud, a že sa dobrovoľne prihlásil ako výpomoc na žandársku stanicu.“

■ VÝKUPNÉ ZA ŽIVOT

Partizáni pod hrozbou zastrelenia žiadali od Vagoviča vyplatiť im sumu stotisíc korún. Vystrašená obeť im opakovala, že s takouto sumou v hotovosti nikdy nedisponuje, a ak chcú peniaze, môžu ich nájsť jedine v obchodnej pokladnici. „Osloboditeľia“ dlho nerozmysľali a z pokladne mu vzali celú hotovosť – vyše desaťtisíc korún. Ďalšie peniaze, asi dvetisíc korún, našli v jeho služobnej erárnej uniforme, ktorú si tiež prisvojili. No to im zjavne nestačilo. Vagovičovi vzali aj fotografický aparát, desať litrov čistého spirytusu, mydlo, tabak a ďalšie „drobnosti“ z obchodu. Celková škoda po tomto partizánskom „nákupe“ bola vyčíslená na dvadsaťtisíc korún.

Vagovič sa zrejme stal obeťou udania nejakého „dobroprajného“ spoluobčana a zákazníka, ktorý partizánom udal jeho „fašistické“ aktivity. Tie mali spočívať v tom, že od 7. septembra 1944 konal na základe povolačieho listka aktívnu pomocnú službu pri žandárskej stanici v Kelči ako člen asistenčnej vojenskej jednotky. O udaváctve svedčí aj fakt, že prepasť sa stal počas jeho dovolenky, ktorú dostal na základe priepustky.

Po odchode partizánov „do okolitých lesov“ ostal A. Vagovič dobytý do bezvedomia ležať na podlahe svojho obchodu, mal viaceré vážne zranenia na tele a hlave. Život mu zachránil urýchlený prevoz do štátnej nemocnice v Humennom.

V priebehu jesenných a zimných mesiacov v roku 1944 sa po celom Slovensku stali stovky takýchto prípadov, ale dnešná slovenská historiografia i slovenská spoločnosť s týmito kriminálnymi deliktami partizánov nie je do dnešných dní vyrovnaná a zdá sa, že ani tak skoro nebude. A tak historická objektivita a pravda musí znovu kapitulovať pred starostlivo pestovanými a politicky „korektnými“ legendami druhého odboja. Slovenská historiografia by mala demytologizovať partizánsku legendu a odlišiť úprimných bojovníkov antinacistickej rezistencie od obyčajných rabiátov a kriminálnikov.

MEDAILÓN

Ján Chryzostom kardinál Korec, jedna z veľkých osobností, aké Slovensko splodilo, morálna autorita, ktorú si vážia ľudia bez ohľadu na politickú a náboženskú príslušnosť, oslávi 22. januára svoje deväťdesiatiny. Študoval na gymnáziu v Kláštore pod Znievom, neskôr filozofiu a teológiu v Ružomberku, v Trnave a v Brne. Keď počas noci z 13. na 14. apríla 1950 komunistický režim násilne zlikvidoval rehole, ocitol sa v sústredovacom tábore.

Nezlomný vo viere

Kňazskú vysviacku prijal v Rožňave a v roku 1951 ho ako 27-ročného biskup Pavol Hnilica vysvätil v Bratislave za biskupa. Všetko sa to konalo tajne. V roku 1958 sa o biskupa Korca začala zaujímať štátna bezpečnosť. Bol odsúdený za vlastizradu na dvanásť rokov väzenia, kde pobudol až do roku 1968. Oficiálne biskupské insignie dostal v roku 1969 – osemnásť rokov po vysvätení za biskupa – na audiencii u pápeža Pavla VI. Biskup Korec bol rektorom bratislavského seminára a v roku 1990 sa stal nitrianskym sídelným biskupom. Krátko na to, 28. júna 1991, ho pápež Ján Pavol II. vymenoval za kardinála a pridelil mu titulárny Kostol sv. Fabiána a Venancia v Ríme. Odvtedy je členom kongregácie pre Inštitúty zasväteného života a Spoločenstva apoštolského života, ako aj členom Pápežskej komisie pre kultúru. Po dovŕšení sedemdesiateho piateho roku svojho života podal abdikáciu do rúk pápeža a požiadal o uvoľnenie z pastierskeho úradu nitrianskej diecézy. Za pevné postoje a nezlomnú vieru mu boli udelené viaceré ocenenia a čestné doktoráty. Jeho celoživotnú prácu ocenili napríklad Univerzita Notre Dame Indiana v USA (1986), Univerzita v Bridgeport v USA (1992), Katolícka univerzita vo Washingtone (1993), získal aj čestný doktorát Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. V roku 1993 ho poctili štátnym vyznamenaním Francúzskej republiky, v roku 1995 mu prezident SR udelil Rad Ľudovíta Štúra I. triedy a v roku 1999 štátne vyznamenanie Rad Andreja Hlinku I. triedy.

Časť verejnosti kardinálovi Korcovi vytyka, že prejavuje pozitívny postoj k Jozefovi Tisovi a prvej Slovenskej republike. Poukazujú trebárs na to, že v roku 1990 odhalil Jozefovi Tisovi pamätnú tabuľu v Bánovciach nad Bebravou alebo 18. apríla 1997 pri príležitosti 50. výročia Tisovej popravu odsúdžil v Nitre zádušnú omšu. Je tiež známy jeho výrok o tom, že Jozef Tiso po celú existenciu štátu nepodpísal jediný trest smrti...

Knižná tvorba Jána Chryzostoma kardinála Korca predstavuje vyše osemdesiat titulov. Vyšli vo viacerých vydaniach a sú súčasťou slovenskej kresťanskej literatúry 20. storočia. Jeho hlboko ľudské a kresťanské postoje našli odzrkadlenie aj v jeho výrokoch: „Boh je pre mnohých čosi ako padák – myslia si, že ho možno otvoriť v poslednej chvíli.“ Rovnako hlboká je myšlienka: „Boh nás má stále rád a používa i naše nešťastie, aby nás priviedol do kráľovstva svojej lásky.“ Vždy tvrdil, že „Slováci majú právo sebaurčenia a že si sami môžu stanoviť, ako chcú žiť – presne ako všetky ostatné národy od severného pólu po južný. Nevie, kto by mal na svete moc toto právo Slovákom uprieť“. Podľa kardinála Korca odmietanie vzruchovanosti, s čím sme sa stretávali na začiatku našej samostatnosti, nemá obdobu v dejinách národov. Múdra a zdravá láska k národu, žičlivá voči všetkým ostatným, je v kresťanstve prvá láska – je zakotvená aj v evanjéliu, tvrdí. Zazelajme Jeho Eminencii do ďalšieho života pevné zdravie a ešte veľa tvorivých síl a myšlienok, ktorými by upevnili našu vieru.

Peter JÁNOŠÍK

NA MARGO

Málokto dnes vie, že pozdrav Ahoj je vlastne skratkou slov z titulku. Odpradáva na bol pozdravom lodníkov na Dunaji. A naozaj len málokto dnes vie, že na rieke sú lodníci a že námorníci slúžia na moriach a oceánoch. Smutné však je, že ani meno Dunajplavby si už súčasníci nespájajú s našou veľriekou, nanajvýš tak so športovým klubom.

Ad honorem Jesu (Ku cti Ježiša)

Žije už len veľmi málo tých, ktorí sa so slovenskou posádkou, slovenským kapitánom a na (česko)slovenskej lodi plavili Kataraktami. A nie preto, že v dunajskej tiesňave medzi Rumunskom a územím bývalej Juhoslávie postavili už dávno priehradu. Niet slovenských lodí ani posádok a slovenská vlajka už len vzácnou oznamuje zvedavcom na brehu Dunaja, že to sú „naši“. Hoci, na druhej strane – Slováci sú neoddeliteľnou súčasťou takmer každého pasažierskeho plavidla na Dunaji, sú členmi posádok nemeckých, holandských, nórskech, ukrajinských či bulharských lodí. Nádenníci na cudzom...

Slovenské lodníctvo sa dostalo do veľkej biedy. Kedysi – v časoch niekdajšej zaslúženej slávy – mala Dunajplavba nielen lode, ale aj vlastný časopis či knižnicu. A mala obrovský ľudský potenciál. Odborníkov, ktorí uviedli prvé „muflóny“ do služby, kapitánov, ktorí, keď bolo treba, rýchlo sa rozpamätali na spôsob, ako na lane ťahať nielen „vaňu“ – nákladný čln, ale aj kolegov v núdzi. Ktovie, či dunajské vody brázdí ešte Ružín, pracant z maďarských lodeníc, či sa plavia jeho rodní bratia Strečno a Sitno, z ktorých jeden zohral hlavnú úlohu pri otáčaní mosta Apolo ponad Dunaj v Bratislave. Viac ako po päťdesiatich rokoch vernej a spoľahlivej služby. Jediná osobná kabinová loď Družba, na palube ktorej sa v roku 1989 a v roku 1990 odohrali dnes už historické plavby politikov medzi Budapešťou a Viedňou pod mottom Dunaj nás spája, zavŕšila svoju slávnú éru ako kopa šrotu. Kto si dnes spomenie na tragédiu pod Viedňou, na vodnom diele Freudenu? Posádka remorkéra Ďumbier s jedinou šťastnou výnimkou skonala vo vodách Dunaja nie vlastnou vinou. Velavravne a cti slovenských lodníkov slúžiacie je, že práve vo chvíľach, keď sa Ďumbier blížil k skaze a volal o pomoc, iná slovenská loď s nasadením životov a s tým istým rizikom ako Ďumbier vtedy úspešne ťahala z takmer istej katastrofy na tom istom mieste a v tom istom počasí inú loď, iných kamarátov hrobárovi z lopaty. Dvomi lodiam však kapitán Ciglánek naraz pomôcť nedokázal. Redakcia SNN preto so záujmom sleduje neutíchajúce aktivity pani Marty Herzogovej, manželky jedného z dunajských lodníkov, ktoré smerujú k postaveniu pomníka všetkým lodníkom na bratislavskom dunajskom Tyršovom nábreží. Žiaľ, iné nám po nich nezostalo.

Ján ČERNÝ

Lod' je láska na celý život – rozprávanie o lodníkoch, čo zrástli s Dunajom Ak chceš vidieť, nauč sa čítať v očiach

Text a foto: Ivan BROŽÍK

Každý z nás má ten svoj vlastný breh a pozerá sa z neho na život. Na život tých, ktorí sú „za vodou“. Príliš často sa mi zdá, že ten „môj“ breh je zarastený burinou, plný ostrých skál, že naň nesvieti slnko, že na tom druhom... že na tom druhom by bolo dobre, že tam by som zarobil viac, že tam by som bol šťastnejší. Druhý breh. Preplával som naň cez rieku. Mal som to šťastie.

Pamätník Lacko alias Frcino prežil na Dunaji päťdesiat rokov.

Bola to náhoda. A možno len poptivo vnímaná pracovná náplň na tom „mojom“ starom, nudnom hašterivom a, no, veď všetci viete, ako sa nám na ňom neraz žije. Obzerám sa zas a dokola po návrate z toho druhého. V električke, večer pri televízii, ktorú nevnímam, pozerám sa naň počas chôdze po bratislavských chodníkoch...

■ S ĽUĎMI OD VODY

Na tom „druhom brehu“ som bol (už dávnejšie, pred rokmi) týždeň s lodným kuchárom Emilom, ktorý sa na každého usmieval, taniere obkladal kadejakými doma zavarenými dobrôtkami, ochotne umýval riad a rozprával vtipy. S lodným kuchárom, ktorý tam niekde doma na Slovensku v Rohožníku mal milovanú manželku na infúziách. Šťastný Emil zo Záhoria. Šťastný a smutný. Ahoj, Emil, ako sa darí dnes?

Na tom „druhom brehu“ som bol týždeň s lodným strojníkom Zdenom. Mal celý čas „štuple“ v ušiach, pretože na jeho pracovisku je nepretržite stovadsať decibelov hluku z lodných motorov. Mal v ruke knižku, keď mal štyri hodiny voľno. A mal v rukách staré handry, keď čistil ten svoj, naftou orosený svet. Mal v zásobe kopu spomienok na lodnícku mladosť a rôčik pred penziou veľa snov o tom, ako aj on na dôchodku už konečne prejde z jeho pohľadu na – druhý breh. Vraj – šťastnejší. Zmysluplnejší. Pokojnejší. Ale Zdeno bol najšťastnejší iba na palube Ružína. Na „železnej matke“. Lodníci sú veľmi citliví, neverte poverám o ich duši a slovníku!

Na tom „druhom brehu“ som bol s veliteľom lode Lacom, kapitánom dunajského remorkéra s nákladom 3200 ton surového železa pre oceľiarne v Linzi. Miluje svoju robotu. Miluje „komando“ – mostík. Na loď kupuje zo svojho náterové farby, doniesol tam svoj televízor, kúpil tam rohože do spŕch. Jeho hrubý mesačný príjem na tom „druhom brehu“ bol tak pod 12 tisíc korún. Slovenských. Miloval svoju robotu. Miluje svoju ženu doma na brehu a máva kolegom. S loďou a jej člmi vie narábať ako kúzelník s klobúkom a so zajacom.

Na tom „druhom brehu“ som bol s Frcinom, teda s lodníkom Lacom,

ktorý kedysi remorkér Ružín preberal v lodeniciach v Budapešti azda už aj so svojimi abraháminami...

„Toto je moja labutia pieseň, Ivan,“ hovoril mi večer na korme, keď sme spolu hľadeli na kláštor Niebelungov v Durchsteine.

„Naposledy vidím tento kraj,“ dodával zasne a len ja som vedel, že na takúto plavbu už nikdy nepôjde. Veľmi skoro ho čaká iná cesta, neodvratná, posledná. Definitívna. Má to aj na papierí – v lekárskom náleze.

■ VYSNENÝ SVET

Bol som chvíľu na „tom mojom druhom“, vysnenom brehu. Po návrate sa mi aj ten, na ktorom som trvalo, zdá krajší. Ešte na ňom nemusím myslieť na moju „labutiu pieseň“. Ani na chorého príbuzného. Ani na trampoty v práci. Ani na mizerný plat. Ani na srdce, ktoré mi už museli doktori „prekrtkovať“. Druhý breh otvára oči. A dušu. A vám?

Všetci niekde akosi žijeme. Niektorí vo vilách, niektorí v hĺbe železného šrotu. Edo žije v škatuli šesť krát šesť metrov. Z hrdzavého železa. Na vilu – maják sa pozerajú všetci zahraniční turisti, ktorí plávajú popod Devín. Na Edov domov v prístave vidieť len z druhého brehu. Edo žije sám. Občas sa pozdraví s lodníkmi, ktorí nastupujú do služby. Občas niekomu z nich dá ryбку, ktorú ulovil. Ukazoval mi zubáča. Asi tridsaťcentimetrového....

Žije na starom šlepe, odstavenom v bazéne prístavu. Domov z hrdzavého železa. Edo je tu sám s dvomi pohárkami – keby niekto zašiel na kúsok reči. S vedierkom na dlhom špagate – keď treba nabrať vodu z Dunaja a umyť, čo sa umyť dá. S jednou veľkou sieťou na malé ryby a lankom s malým háčikom na veľké ryby. So spomienkami na život v domove, ktorým bol kedysi domov s manželkou a deťmi. Na lodi. A treba prízvukovať na lodi s našou vlajkou medzi ústím Dunaja do Čierneho mora a nemeckým Passau. Vždy niekde tam.

Edo je starý zarastený chlap. V montérkach, ktoré mu zostali z čias, keď ešte slúžil na vode. Edo je čistý chlap, navonok, aj zvnútra. Vysoký, rovný. Trochu hrdzavý. Ako jeho domov pod mostom. Osud, možno on sám bol tým osudom, neviem – vyhnal Eda z domova. Žije

v hlavnom meste medzi hľbou kedysi plávajúceho železa. Žije v polmiliónovom meste.

„Zaskočte za ním, chlapani,“ hovorí mi Frcino, „už ho poznáte, rád sa porozpráva.“

Edo sa naozaj rád porozpráva. Veď tak dlho je ticho a hlasy mu idú iba zo starého tranzistoráka. Má domov medzi zblúdenými labuťami a ospalými kačkami. Hm..., domov medzi labuťami... Aj zvidieť by sa dalo – z druhého brehu.

Závišť. Nie krutá. Nie sebecká. Závišť idealistu? Hlupáka?

Kolumbus objavoval nové svetly. S kamarátom sme objavili Eda. Nádherný svet ten Edo. Smutný. Šťastný. Osamelý. Uprostred ľudí. Vlastne ako ten náš svet, len...

■ DUNAJSKÝ VLK

Spoznal som ho pred rokmi. Lacko už vtedy bol „bývalý lodník“. Po rokoch sme sa stretli. Na jeho lodi, v jeho kajute, v jeho zážitkoch, v snoch, v jeho definitíve. S priateľmi treba absolvovať poslednú cestu. Tú poslednú pred tou poslednou. S priateľmi treba byť až do konca. Iba vtedy je to vzťah bez bodky. Nemal ešte tridsať, keď prebral Ružín. Nádherný, silný, mladý stroj, ťažno-tlačný zázrak na Dunaji. Mal len dvadsaťsedem rokov, keď sa mu splnil sen. Dostať sa na vodu. Po päťdesiatich rokoch je už Ružín pamiatkou zašlej slávy. Koncert zo strojovne občas vydá falošný tón, z pôvodnej sily dväťtisíc koní zostalo tak tisíc šesťsto. Po pol storočí na Dunaji je Lacko alias Frcino pamätníkom spomienok na život na vode. Na chleba po troch týždňoch namáčaný do kyslého mlieka. Niekde v delte pri Tulcei, na ostrove, ďaleko od obchodov. Na Katarakty, kde ešte nestála priehrada, ale súlodia ťahali a brzdlí z brehu vlečné lokomotívy. Katarakty len tak nepustili svojich hostí.

Lacko hovorí o roztrhnutých lánach, švihajúcich vzduchom tak, že môžu uťat hlavu ako gilotína. Ale aj o domčekoch popri rieke, v ktorých lodníci trávili bujaré noci. Frcino už pätnásť rokov neovoľal rieku. Iba ak z druhého brehu. Píše poviedky, vydal už mnohé knižky.

Nastúpili sme s Frcinom na jeho Ružín. Staručký Ružín na ceste s dvomi tlačnými člmi do Linzu. Staručký Lacko na ceste do kedysi tak známeho dnes neznáma. Má chorobu, na ktorú mal umrieť už pred rokmi. Nevzdal sa. Veril, že raz ešte bude nocovať vo svojej kajute na svojej lodi. Loď je vraj láska na celý život.

■ KILOMETER 2112

Lodníci jej hovoria matka. Lackova matka ho niekoľko nocí uspávala. Sedel vo svojej kajutke, kde mal ako mladík fotky nahých žien a spomínal na život. Vynoril sa mu ako skaly na „Esgangu“. Tam, kde loď zachytáva kormou jeden breh a provodu druhý, hoci smer nezmenila. Je to také ostré „es“ v toku Dunaja. Mój priateľ bol šťastný. A ja budem ešte dlho. Naposledy sa stretol s matkou. Naposledy vzal „pucvolu“ do rúk a zasne hladil stroje v podpalubí. Naposledy vyšiel na komando a pozeral na čajky za kormou. Všetko je vraj raz naposledy. Aj nás čaká „naposledy“.

Kolega novinár, skvelý autor a bard slovenskej žurnalistiky Ján Čomaj mi hádam prepáči, že som iba mierne pozmenil jeden z jeho názvov. Kilometer 2112 je na Dunaji asi najsmutnejší, aj keď nemá

s Jankovou povodňou nič spoločné. Iba ak s morom. Morom zla a nevávisťi.

„Ak chceš naozaj vidieť, nauč sa čítať v očiach.“ Nie je to zlý aforizmus. Čítať sa však dá v skalách, v stromoch, v rieke. Z ktoréhokoľvek brehu. I z dvakrát druhého. Čítať sa dá naozaj z čohokoľvek. Ak človek chce. Kilometer 2112. Riečny, dunajský. Aj motory lodí tu zvyknú stíchnuť.

Vpravo po prúde malebná krajinka. Nádherný kláštor benediktínov na vrchole kopca. Živý kláštor. Na tom istom kilometri toho istého brehu domček kohosi živého a mŕtve stromy. Z ľavého brehu je riečny kilometer 2112 nádhernou, malebnou, fotogenickou krajinkou. Ale lode tam spomaľujú. Vľavo po prúde je Mauthausen – 112 000 obetí. Zvláštna náhoda. Na „stodvanásťke“ stodvanásť tisíc obetí. Z pravého brehu je tento úsek rieky napohľad kúzelný. Malebné mestčko a starý opustený kameňolom. Tam v ňom nútene pracovali. Pri klávesnici mi leží zahnednutý papier s dátumom – jún 1943: „Sme trija dobrí kolegi. Leon Francois, Antonin Berter su odsudeni nasmrť.“

Anton aj se ženu, obidvaja nasmrť. Maju 5 deti, posledni ma 7 rokov. Leon moj odešel druhého juna 1943 ve tri rano. Bertier odešel v sobotu 5 juna po obeide. Železa na rukách a psov ovčakov pri sebe v poslednu hodinu smrti. Tak som tu zostal sám pod číslom 120 jak taka ovečka. Opustena ovečka. Svoju šatku slzy utieram. Pol litra vody a par listokov žihlavi. Slzi mi polevajú suchy kusek chleba kery mam. 365 dni co som bol chyceni.“ Pohľad z druhého brehu. Na Mauthausen. Na kameňolom.

Na baraky, kde bol väznený pisateľ toho motáku s číslom 120. Po šesťdesiatich rokoch prvý raz pohľad na miesto, ktoré prežil väzeň s číslom 120. Tam jeden z prvých. Mój starý otec.

„Predajte mi pol kila života prosím,“ nezmyselná veta. „Život v konzerve na regáli.“ Top-akcia. „Jesenny výpredaj životov.“ Príliš iracionálne? „Kúpte si dva kusy, tretí dostanete zdarma.“ Hm... Život, videny z druhého brehu. Dávid a Goliáš v plavebnej komore pod Tullnom. O komore nižšie vo Freudenu predali deväť životov. Akýsi mój „tiežkolega“ raz do sveta vytrúbil, že Ďumbier tam stroskotal pre chybu kapitána. Nezisťil si, že lode dostávajú pokyn na vplávanie do komory. Dostávajú rozkaz. Veliteľ Ružína Laco zrazu stíchol. Blížili sme sa k tomu miestu.

„Z Ďumbiera volali o pomoc, bol som najbližšie, chcel som ho chytiť na „šepzáľ“ (ťažné lano), ale nestihol som. Ťahal som ešte z katastrofy práve naše Lipno,“ vysvetľuje mi akoby s večným podielom viny na tom, že posádka remorkéra Ďumbier zahynula celá mínus jeden muž. Nie, nie o technológii tragédie, nie!

Vo Freudenu sa na našich lodiach nerozpráva. V pietnej účte. Život z „druhého brehu“. Smrť prítomná na takmer každom kilometri. Život, ktorý si nemožno v akcii kúpiť.

„Vidíš ten križ na brehu?“ pýta sa ma Laco a ukazuje mi akýsi starý kovový križ kdesi na brehu nad Melkom. „Tam nabehol akýsi ‚Bulhar‘ a chlap, čo mal na palube manželku a malé dieťa, sa ich snažil zachrániť.“ Laco dodáva, že ženu nikdy nenašli a že ten muž síce vyplával so synom na hrudi, ale už mŕtvym.

Život možno len žiť. Na brehoch Dunaja je veľa križov. Na Dunajských lodiach veľa spomienok.

„Nebľni, Peťo, veď máš rodinu,“ hovorí Laco cez vysielacku kormidelníkov na Nosiciach, ktoré stretáme kdesi pri Ennsi. Peter vraj ťahá nonstop týždne a mesiace. Podľa Laca ho Dunaj môže čoskoro zabiť. Keby sme čo i len tušili, čo na tej rieke máme za ľudí...

Verše Teofila Klasa nadväzujú na dielo básnikov Katolíckej moderny

Grálová sonáta - živé duchovné posolstvo

Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

Adventnú nedeľu 15. decembra 2013 mali veriaci a zároveň milovníci poézie nevšedný zážitok. V bratislavskom františkánskom Kostole Zvestovania Pána sa konala prezentácia básnickej zbierky Teofila Klasa Grálová sonáta - Eucharistická poéma, ktorú pripravili Dom Matice slovenskej v Bratislave, Vydavateľstvo Post Scriptum a Rehoľa menších bratov františkánov.

Prezentácia básnickej zbierky vo františkánskom kostole.

Básnici, ktorých literárna kritika označuje ako autorov Katolíckej moderny, to nemali vo svojom umeleckom živote ľahké. Najmä po roku 1948 boli programovo vymazávaní z dejín literatúry, z čítaniek aj z edičných plánov. Mená ako Rudolf Dilong, Janko Silan, Andrej Žarnov či Svetoslav Veigl boli na niekoľko desaťročí známe iba užšej skupine milovníkov slovenskej poézie.

O to viac zarezovalo vydanie najnovšej básnickej zbierky Teofila Klasa, (vlastným menom Jozef Zavorský) Grálová sonáta - Eucharistická poéma.

■ Z DUŠE A PRE DUŠU

Prezentácia básnickej zbierky sa konala doslova symbolicky po nedeľnej večernej svätej omši tretej adventnej nedele vo františkánskom Kostole Zvestovania Pána v Bratislave. Po úvodných slovách otca Juraja Andreja Mihályho OFM a Daniely Suchej, riaditeľky Domu Matice Slovenskej v Bratislave, nasledoval prednes ukážok z diela v podaní Jozefa Šimonoviča, ktorý bol umocnený spievami gregoriánskeho chorálu Františkánskej školy pod vedením Sylvie Urdovej. Na záver o diele a autorovi prehovoril

Maroš M. BANČEJ, básnik a vydavateľ internetového časopisu VOX, dvojtýždennika o náboženstve a kultúre. Ten reflektujúci rôzne aspekty vnímania tajomstva konštatoval, že umenie vyťuší tajomstvo a spieva - básnik Teofil Klas vyspieval svoju eucharistickú poému ako virtuóznou sonátu. Aby bol umelecký zážitok úplný, organizátori v interiéri kostola nainštalovali aj komornú kolekciu diel akéh. mal. Stana Dusíka, renomovaného a medzinárodne uznávaného výtvarníka a ilustrátora žijúceho vo Florencii, ktorý zbierku ilustroval.

■ JASLIČKY NÁŠHO SRDCA

Daniela Suchá vo svojom príhovore citlivo zdôraznila hlavnú myšlienku veršov Teofila Klasa: „Boh prichádza k nám a stáva sa v tele Panny Márie človekom a my zasa putujeme k niečomu a niekomu plní očakávania. Putovanie je do Betlehema, kde sa máme s týmto najmenším Bohom, akého poznáme, v chudobnej betlehemskej maštaľke stretnúť. Panna Mária počala z Ducha Svätéhoho najmenšieho Boha, akého si možno predstaviť. Nenarodil sa v kráľovskom paláci, ale v chudobnej maštaľke v Betleheme, ako predpovedal prorok Micheáš, keď povedal: „A ty Betlehem, Efrata, / primály si medzi tisícami Júdu, / z teba mi vyjde ten, / čo má vládnuť v Izraeli / a jeho pôvod je od pradávna, / odo dňa večnosti.“

Na myseľ mi prichádza Eucharistia... V tejto maličkosti hostii, kde nie je nič len voda a múka, ale pri sv. omši dochádza k transsubstanciacii - teda k premeneniu, a z hostie sa stáva živý Boh, ktorého kňaz nám dáva jesť. Vchádza do nás a premieňa nás na Božskú časticu. Teda je to vskutku Boh neuveriteľný, lebo

týmto činom urobil úžasne riskantný čin, ktorý sa skončil našťastie dobre - vzkriesením.

A tu sa dostávame k tvorbe Teofila Klasa a jeho poézii o Eucharistii. Pred sebou môžeme vidieť obrazy od majstra Stana Dusíka, ktorý žije vo Florencii, a týchto pár obrazov sme vybrali, lebo vyjadrujú kľúčové scény zo života Pána Ježiša, z ktorých niektoré boli použité ako ilustrácie do knihy Teofila Klasa Grálová sonáta.

Obrazy putujú ako my v Advente k Ježišovi Kristovi. Kulmináciou tvorí tvár Zmŕtvychvstalého Ježiša Krista. Prečo práve tento obraz je vyvrcholením? Nato nám odpovedá sv. Pavol, keď hovorí: „Keby Ježiš nebol z mŕtvych vstal, márna by bola naša viera.“ Zalmista v jednom z najkrajších žalmov, akého poznám, sa pýta: „Ó, Pane, keď hľadím do neba a vidím tie bezpočetné množstvá hviezd a nekonečné dialavy a šíravy vesmíru a všetko stvorenie, ktoré poznám, chcem sa ťa spýtať: Čože je človek pre teba, tento malinkatý prášok, keď sa tak oňho ustavične staráš, prečo ti tak na ňom záleží? „A Boh tak žalmistovi, ako aj nám odpovedá: „Jedna ľudská duša má pre mňa nekonečne vyššiu cenu ako celý vesmír a všetko, čo v ňom je.“ Preto tak Bohu záleží na každom jednom z nás a každého z nás pozná po mene, lebo on je ten, ktorému sa ani mŕtvi netratia, lebo on je vskutku Bohom živých a je to Boh žijúci. A teda pripravme mu v našich srdciach dôstojný príbytok, aby jeho Matka nemusela hľadať miesto, kde položí svoje Dieťa do jaslíčiek, ale aby ho mohla vložiť do srdca každého z nás.“

Čo dodať? Daniela Suchá vyslala túto básnickú zbierku medzi nás tými správnymi slovami.

Náš zápas o samostatnosť

Martin LACKO, Knižnica slovenskej nezávislosti, Bratislava 2013

KNIHA TÝŽDŇA

IVAN ŠTELCEC

NÁŠ ZÁPAS O SAMOSTATNOSŤ SLOVENSKA (1945-1992)

V úplnom závere roka 2013 vyšla kniha Náš zápas o samostatnosť Slovenska (1945 - 1992), ktorá mapuje životný príbeh učiteľa, národovca a aktivistu HŠLS Geju Štelcera a najmä jeho syna Ivana Štelcera (1923). Ten bol za ilegálnu činnosť s cieľom vytvorenia Slovenskej republiky v roku 1955 československým komunistickým súdom odsúdený na doživotie. Vedúceho skupiny Pavla Jančoviča z Trenčína rovnako odsúdili na doživotie a na následky týrania príslušníkmi ŠtB vo väzení čoskoro zomrel. I. Štelcer vyšiel z väzenia až v máji 1968. Už v roku 1989 sa zapojil do Hnutia za oslobodenie Slovenska - prvej politickej sily, ktorá jednoznačne a nekompromisne požadovala vytvorenie samostatného Slovenska.

Kniha je svedectvom o neumlčanej snahe Slovákov o štátnu samostatnosť po roku 1945, ale aj o popieraní ich samourčovacieho práva v Československu a prenasledovaní či kriminalizácii všetkých, ktorí sa o naplnenie tohto práva usilovali. Typickým ideologickými nálepkami sa stali obvinenia z tzv. separatizmu, ľudáctva, (buržoázneho) nacionalizmu a pod. Publikácia nabáda na zamyslenie sa nad otázkou, kde sú hranice medzi ideami a krutou realitou v totalitnom režime. V konečnom dôsledku však núti uvažovať i nad mierou suverenity dnešného Slovenska, ktoré sa po politickej, ekonomickej i kultúrnej stránke dostalo do polokoloniálneho postavenia, a rovnako nad stavom, keď sú bojovníci za samostatnosť a národovci zámerne vytesnení z politiky, z médií i z historickej pamäti. Že sa to deje práve v časoch druhej Slovenskej republiky, je len trpkým paradoxom...

Spomienkovú publikáciu doplnenú mnohými originálnymi fotografiami na kriedovom papieri a dobovými dokumentmi redakčne pripravil historik M. Lacko a vychádza ako prvý zväzok novej edície Knižnica slovenskej nezávislosti. Kniha má 342 strán formátu B5. Cena je 10 eur plus poštovné. Poznámka: Do obchodnej siete sa nedostáva.

Ján ČOMAJ

MEDAILÓN

Herci na Slovensku sa v ostatnom čase delia na seriálové celebrity, sex symboly, ktoré na nás hľadajú zo stránok bulvárnych novín a časopisov, no a na tých ostatných príslušníkov cechu hereckého, ktorí sa usilujú odovzdať zo seba na doskách, ktoré neznamajú svet, ale azda kúsok z neho, maximum. Medzi nich patrí aj Marián Geišberg.

Marián Geišberg sa narodil v Piešťanoch a vyrastal na Myjave. Po absolvovaní základnej a strednej školy odišiel študovať na VŠMU do Bratislavy, ktorú absolvoval v roku 1979. Jeho prvým pôsobiskom sa

Herec s hudobnou dušou

stalo Divadlo Jonáša Záborského v Prešove, kde hral v rokoch 1979 až 1984. Nasledovalo štvorročné angažmán v Divadle SNP v Martine a od roku 1988 bolo jeho domovskou scénou Trnavské divadlo. Geišberg je od roku 1992 členom Činohry SND, pričom veľmi úspešne hosťoval aj v divadle a.ha, na čo majú čitelia komornejších foriem divadla tie najlepšie spomienky. V roku 1982 si ho všimli aj filmoví režiséri a Marián debutoval vo filme Na konci dialnice. Nasledoval film Kára plná bolesti a zaujímavý televízny projekt Alžbetin dvor. Neskôr bol neprehliadnuteľný vo filme Muzika (2008). V roku 2001 získal Cenu Jozefa Kronera za originálne stvárnenie postavy Benedicťa v trpkoušmevnej komédii Simona Graya Na konci hry. Okrem stvárňovania postáv často buričských a nepodliehajúcich tlaku okolia sa Marián Geišberg našiel aj v hudbe. Ako folkový pesničkár s charakteristickým prejavom a hrou na gitaru vydal niekoľko CD, ktoré patria v danom žánri k tomu lepšiemu, čo slovenská hudobná scéna ponúka. Je to jednak jeho zaujímavý hlas, ale najmä texty, ktoré si sám píše, čo z jeho koncertov robia chvíľu na zamyslenie sa, zvláštny zážitok presahujúci koncertnú sálu a pretrvávajúci dlho po tom, čo doznie hercova gitara. V týchto dňoch oslávil Marián Geišberg šesťdesiat rokov. Blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Slávu chýrneho reťazca rýchleho občerstvenia založil potomok českých emigrantov do Ameriky Raymond Albert Kroc. V roku 1954 mal päťdesiatdva rokov. Prišiel do San Bernardina v Kalifornii ako podomový predajca mixérov. Postavil sa vraj do takmer dvadsaťmetrového radu pred reštauráciou rýchleho občerstvenia. Viedli ju dvaja bývalí rekvizitári z Hollywoodu, bratia Maurice a Richard McDonauldovci. Ray Kroc ich chcel spoznať dávno, lebo v ich reštaurácii využívali osem multimixérov, ktoré im predal. Zamestnanci v reštaurácii mali na sebe biele uniformy. Poriadok, disciplína a čistota všade dominovali. Kroc sa neskôr s McDonauldovcami dohodol a podpísal s nimi zmluvu, ktorá ho oprávňovala zakladať podobné licencované reštaurácie po celých Spojených štátoch.

stonárodných slovenských po-vestiach prorocky odhalil celé pozadie prieniku Laktibradu do vrcholového manažmentu reťazca rýchleho občerstvenia. Píše doslova: „Valivrch pozrie hore, vidí jednu Laktibradu. Na piaľ muž, na lakeť bradu. Hneď

Na jednej z webových stránok tohto celosvetového reťazca rýchleho občerstvenia bolo istý čas varovanie, aby zamestnanci nekonzumovali v záujme svojho zdravia produkty, ktoré predávajú, pretože nie sú zdravé. Teda ten istý fast food, na

food ako jedlo „vysoko kalorické, tučné, plné cukru a soli“. Podľa textu častá konzumácia fast foodových jedál spôsobuje „vyššie riziko obezity“. Po týchto informáciách je vám jasné, prečo som sa rozhodol zverejniť odvážne tvrdenie, že všetko v McDonald's riadi Laktibrada a firemným heslom je: Variš kašu, variš, ale jest' ju nebudeš. Je naozaj chvá;lyhodné, ako sa tento celosvetový superpodnik na rýchle nadzvanie sa stará o zdravie svojich zamestnancov. Potrebuje ich, veď kto by preň zarábali miliardy, nie? Čo tam po zdraví zákazníkov. Veď prídu iní. Ale vyškolení deti na trhu práce, ktorí ochorejú, je škoda.

food ako jedlo „vysoko kalorické, tučné, plné cukru a soli“. Podľa textu častá konzumácia fast foodových jedál spôsobuje „vyššie riziko obezity“. Po týchto informáciách je vám jasné, prečo som sa rozhodol zverejniť odvážne tvrdenie, že všetko v McDonald's riadi Laktibrada a firemným heslom je: Variš kašu, variš, ale jest' ju nebudeš. Je naozaj chvá;lyhodné, ako sa tento celosvetový superpodnik na rýchle nadzvanie sa stará o zdravie svojich zamestnancov. Potrebuje ich, veď kto by preň zarábali miliardy, nie? Čo tam po zdraví zákazníkov. Veď prídu iní. Ale vyškolení deti na trhu práce, ktorí ochorejú, je škoda.

Milan ZEMO

Rozprávkový Laktibrada a americký McDonald's

Neskôr o tom napísal: „Mal som päťdesiatdva rokov, cukrovku, artritídu, vyoperovaný žľazník a časť štítnej žľazy, no bol som presvedčený, že to najlepšie ma ešte len čaká.“ Jeho áno, ale stravníkov už o čosi menej. Za všetko môže Laktibrada. Pavol Dobšínský vo svojich Pro-

sa trochu preľakol, ale mu len smelo odpovedal: „Kašu varím.“ - „Ej, variš ju, variš, ale jest' ju nebudeš.“ A práve posledná veta je v našom prípade dominantná. Taká dominantná, že zabezpečila podľa niektorých médií McDonald's prvenstvo v súťaži o firemný lapsus roka.

ktorom McDonald's zarába miliardy dolárov ročne. Webový portál, ktorý neskôr samozrejme stiahol, obsahoval obrázok, na ktorom bolo zobrazené jedlo podobné výhodnému menu od McDonald's. Toto jedlo stránka nazvala „nezdravou voľbou“. Text pod obrázkom označil fast

ŠTÚROVCI

K podporovateľom myšlienky založenia Matice slovenskej patrili aj Ľudovít Kubáni (1830 – 1869), významný literárny činiteľ 19. storočia – básnik, prozaik, dramatik, ktorý sa živo zaujímal aj o politické dianie svojich čias. Niektoré jeho príležitostné práce zobrazovali politické dianie a boj za slobodu slovenského národa. Autorove diela odzrkadľovali myšlienky štúrovcov so zreteľom na národnostné otázky aj na významné historické udalosti.

Nastavoval dobe verné zrkadlo

Veľkú pozornosť vzbudila jeho alegorická báseň uverejnená v Almanachu Lipa v roku 1862 nesúca názov Deň 6. a 7. júna 1861 v Turčianskom sv. Martine, ktorá sa tematicky viaže k Memorandumu zhromaždeniu v spomínanom roku 1861, ktoré viedlo k založeniu Matice slovenskej. Ľudovít Kubáni sa narodil 16. októbra 1830 v učiteľskej rodine v malej dedinke Zahorany. Pri krste dostal mená Ľudovít Samuel Havel. Krátko po jeho narodení otca preložili za učiteľa do Drienčan. Ľudovít tu absolvoval prvé roky školskej dochádzky. Keď dovŕšil desať rokov, rodičia rozhodli, že pôjde na ďalšie štúdiá do Popradu, neskôr pokračoval v štúdiách v Miškovci, v Ozďanoch a v Levoči. Už počas stredoškolských štúdií prejavoval záujem o národno-obrodenecké hnutie, čo sprevádzala aj túžba osobne vidieť Ľudovíta Štúra. To sa mu podarilo cez prázdniny v roku 1842. V Miškovci sa náhodne stretol s grófom Zichym, ktorý vidiac jeho bystrosť, zodpovednosť a túžbu po vzdelanosti povolal ho za vychovávateľa k jeho synom a poveril ho aj vedením knižnice. V roku 1845 sa Kubáni vrátil domov, aby pokračoval v štúdiu na gymnáziu v Ozďanoch. Tu založil Slovenský čítací spolok a stal sa jeho dušou. Svojich vrstovníkov vyučoval aj kresleniu a spevu. Keďže slovenské spolky boli v tom čase tŕňom v oku vrchnosti, mladý Ľudovít sa dostal do problémov. Všetci členovia spolku boli vystavovaní nielen prísnejšej klasifikácii, ale aj fyzickým trestom. Učiteľský zbor sa dokonca radil o uplatnení najúčinnějších metód na zabránenie spolkovej činnosti slovenských študentov. Tých duchovne povzbudzoval nielen samotný Ľudovít Štúr, ale príkladom im boli aktivity spolkov v iných gymnáziách v krajine. Keď v roku 1847 Ľudovít odišiel na filozofické štúdiá do Levoče, Slovenský čítací spolok viedol jeho brat Rudolf. V Levoči sa začala Kubániho literárna činnosť. Keďže znova nemal dostatok peňazí na štúdiá, opäť musel pracovať. Spočiatku bol úradníkom sklenenej huty v Zlatne, neskôr v slúžnovskom úrade v Rimavskom Brezove a v Rimavskej Sobote. Po roku 1855, keď boli zriadené okresné notariáty, pôsobil ako notár v Bátke. O rok neskôr sa stal slúžnym v Rimavskom Brezove, potom v Rožňave. Medzitým sa oženil so Zuzanou Malatinskou. V manželstve sa mu narodilo päť detí. V tomto období sa už živo zaujímal o politické dianie, stretával sa so známymi osobnosťami, ku ktorým patrili Pavol Dobšinský, Ján Botto, Štefan Marko Daxner a i. Prispieval do časopisov a bol vydavateľom rukopisného časopisu Hodiny zábavy. Najznámejším dielom Ľ. Kubániho je román Valgata. Životnú púť spisovateľa predčasne prerhla tragická udalosť 30. novembra 1869, keď ho pri kartovej hre bodol nožom do srdca jeho švagor, evanjelický farár Andrej Antalík.

Helena RUSNÁKOVÁ

Tvoril mohol pár rokov, ale vyprojektoval hrdé, architektonické skvosty
Potrhaný život profesora Kramára

Ján ČOMAJ – Foto: archív SNN

Keď si vtedajší minister kultúry Ivan Hudec päť rokov po novembri 89 zavola veľkého slovenského architekta Eugena Kramára, aby mu oznámil, že bude mať tú česť udeliť mu cenu za celoživotné stavebné dielo, pán profesor sa iba trpkou pousmial a vraví: „Akéže celoživotné, pán minister. Tých pár rokov, čo som mohol naozaj tvoriť, zrátam na prstoch. Inak som musel čosi kresliť v kúte ateliéru alebo trčať v base...“

Aj legendárny Hotel FIS projektoval Eugen Kramár.

Na svet prišiel tesne pred prvou svetovou vojnou 5. januára 1914 v rodine evanjelického farára v dedinke Devičie pod Zvolenom. Bol prvým rodákom obce, čo vychodil vysokú školu – v rokoch 1933 až 1938 študoval architektúru na Českom vysokom učení technickom v Prahe, odolal ponuku dvoch svojich profesorov ostať v škole ako ich asistent. Mladého Kramára lákala atmosféra ateliérov a najmä vlastná architektonická tvorba. Zamiloval si moderný európsky funkcionalizmus, chcel vlastnou tvorbou dokázať, koľko hodnoty a krásy je v jednoduchosti riešení a tvarov – a to sa dalo len v konkrétnej projektovej práci. A chcel sa vrátiť späť na Slovensko. Starobylá Praha bola preňho veľkou školou dejín umenia a architektonických slohov, vedel však, že oveľa viac ho láka reálna tvorba – a medzivojnové Slovensko ju potrebuje ako nevyhnutnosť.

■ SKVELÝ VSTUP

V Bratislave bol vtedy veľmi aktívny i populárny ateliér ľavicovo orientovaného architekta z Borského Mikuláša Fridricha Weinwurma, ktorý sa nehrdil len niekoľkými perfektnými projektmi spoločenských stavieb a rodinných vil, ale vo svojom programe Bývanie pre každého presadil a naprojektoval moderné súbory obytných domov v Bratislave pre sociálne slabšie vrstvy – Unitas a Nová doba. Tu Kramár zakotvil. Weinwurm bol však synom židovského majiteľa tehelne a v roku 1939 musel svoj ateliér zavrieť. Kramár zostal po roku bez miesta. Mladý muž mal však našťastie v hlave smelé plány a na stole dokonca prvé ponuky – tie mu umožnili, aby si so svojím priateľom Ing. arch. Štefanom Lukačovičom, budúcim profesorom na SVŠT, založili vlastný ateliér.

Darilo sa im. Stačí azda, keď spomenieme, že za necelých desať rokov spolupráce ich rysovacie dosky opustili diela, ktoré dodnes pútajú pozornosť odborníkov i laickej verejnosti: niekdajšia Štátna banka v Trenčíne, Poštový palác v Bratislave (dnes ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií), Hlavná pošta v Trnave, Štátna banka a Divadlo P. O. Hviezdoslava v Bratislave (dnes City Gate a Mestské divadlo POH) a veľa iných. Pritom Eugen Kramár začal po vojne aj prednášať, dokonca sa v roku 1947 stal najmladším univerzitným profesorom v Československu, ako tridsaťtriročný dostal katedru na Fakulte architektúry bývalej

Slovenskej vysokej školy technickej. To všetko, prirodzene, vyvolávalo aj závisť okolia a kolegov. Možno aj tam treba hľadať motív, prečo profesora Eugena Kramára tak rýchlo a kruto zomlel mlyn komunistickej justície. Navyše syna z farárskej rodiny nebolo problémom, dokonca pre niekoho možno aj potešením, obvinil z protištátnych úmyslov. Vieme len, že E. Kramára v roku 1950 odsúdili na štrnásť rokov väzenia, stratu občianskych práv a akademických hodností.

■ NEVEDELI O SEBE

Sedel na Pankráci. Režim však poznal jeho kvality a nebolo mu ťažko využiť ich. Eugen Kramár sa nevzpíral, keď mu navrhli, že bude môcť projektovať, nie síce celkom, čo bude chcieť, ale vždy to bude preňho prijateľnejšie, ako získať za väzenské múry. Tak urobil štúdiu prestavby pražského Staromestského námestia, projekt rekonštrukcie kláštora barnabitek na Hradčanoch, sériu objektov obvodných oddelení Verejnej bezpečnosti, obytné budovy na Žiškove... Z cely sa stal ateliér. Každé ráno prichádzala do väznice kreslička, civilná pracovníčka, aby rozkreslovala Kramárovo projekty. Absurdné, ale taká bola doba.

Po piatich rokoch podobne v inej cele, ale v tej istej väznici pracoval Kramárov kolega z fakulty profesor Piffel na detailoch fasád pražského Staromestského námestia, toho dokonca dozorcovia vozili priamo na námestie, keď svoje výkresy realizoval na priečeliach rekonštruovaných budov. Dvaja profesori z jednej bratislavskej fakulty v jednej base, nevediac o sebe...

Eugena Kramára prepustili z väzenia o štyri roky skôr, ako znel rozsudok, na podmienku a na základe amnestie v roku 1960. Do školy sa nesmel vrátiť. V Bratislave si miesto nenašiel. Prijali ho v košíckom ateliéri vtedajšieho Stavoprojektu. V ateliéri mladého a talentovaného architekta Jána Šprláka. Neofutovali...

■ VYZRETÉ DIELO

Atmosféra v podobných projektových podnikoch nebývala veľmi tvorivá. Kdesi v ústredí sa stranou a vládou schvaľovali projekty sídlisk a typizovaných stavieb, stavoprojektoví architekti ich mohli zväčša len rozkreslovať a umiestňovať v danom teréne, osadzovať vopred schválené typy predajní, jasli, škôlok a škôl. A predsa sa aj v týchto pod-

mienkach Eugen Kramár – istotne i vďaka vedeniu projektového podniku a mladému šéfovi ateliéru Šprlákovi – neustránil. V Košiciach vytvoril niekoľko na tie časy veľkorysých diel, napríklad obchodný dom Prior v centre mesta, najmä však sériu projektov pre Vysoké Tatry pred Majstrovstvami sveta v klasickom lyžovaní v roku 1970: Areál snow (pre Tatrancov aj snov) na Štrbskom Plese, vrátane komplexu hotela FIS, aj so zrubovou ubytovňou, s telocvičňou, fitnesscentrom, krytou plaváňou a bistro, radom bungalovov, so stanicou Horskej služby a s technickými službami, dvoma skokanskými mostíkmi so sedačkou, s tromi lyžiarskymi vlekmí so sedačkou na Solisko, s bežeckými traťami a tribunami v cieľi trati a nad doskočiskom mostíkov, so stanicou ozubenej železnice v Tatranskej Štrbe, železničnou stanicou a s obchodným centrom na Štrbskom Plese, budovy Čedoku a Horskej služby v Starom Šmokovci... Jeho kolegom a spolupracovníkom bol vedúci ateliéru košíckeho Stavoprojektu, v ktorom profesor Kramár pôsobil, Ing. arch. Ján Šprlák, v prípade smokoveckých stavieb Ing. arch. Pavol Merjavý.

Od projektu uplynulo pol storočia. Areál nemá ani zďaleka potrebnú opateru, hotel si už dávno pýta rekonštrukčný zásah – a napriek tomu je tento areál dodnes pýchou Tatier. Ak si odmyslíme mostíky, ktoré musia mať svoju výšku, všetky stavby sú vkusne osadené na pozadí veľhôr, nič z Kramárových diel nevytrča nad najbližší smrek. Tak ako to učil svojich žiakov, keď im prednášal o stavbách v prírodnom prostredí.

■ KRÁTKY ZLATÝ VEK

V ovzduší začínajúcich sa demokratizačných zmien šesťdesiatych rokov získal Eugen Kramár k svojej päťdesiatke štátne vyznamenanie Za zásluhy o výstavbu. S takýmto ocenením sa ľahšie presadzovali v orgánoch strany a na úradoch aj jeho myšlienky, povedzme zvýšenie právomoci hlavných architektov miest alebo zriadenie Rady pre výstavbu vysokých Tatier, ktorým hrozila chartárska okupácia celého podhoria a vstup panelovej výstavby priamo do centra Tatier. Onedlho inicioval a po založení viedol pri vtedajšom Zväze slovenských architektov Združenie projektových ateliérov – podnik na báze tvorivého zväzu ako účelové zariadenie oficiálnej organizácie architektov. Osobne vyzýval na spoluprácu tvorcov, ktorých si vážil,

s budúci vedúcimi ateliérov vyberal architektov a nevyhnutný skromný personál, všetci spolu hľadali pre jednotlivé pracoviská priestory na poválach budov v historickom jadre, v nevyužitých obchodných a skladových priestoroch sídlisk. Ešte ani dnes sa človeku nechce veriť, koľko za tie tri roky, čo ich strana trpela, dokázali tieto nadšené a erudované kolektívy pod vedením profesora Kramára vymyslieť a realizovať. Neuvediem ani zďaleka úplný výpočet, aj tak vyráža dych: hotel pre reprezentatívne účely štátu na bratislavskom Bôriku, nová budova Slovenského rozhlasu (ateliér Š. Svetka), centrum Istropolitana, Dom odborov a Dom techniky na starom Centrálnom trhovisku, hotel Baník na Štrbskom Plese, čs. obchodné zastupiteľstvo v Moskve (ateliér I. Skočka), interiéry Bratislavského hradu, krematórium Bratislava – Lamač (ateliér J. Milučkého), urbanistické riešenie Nitry (ateliér A. Valentoviča) a ešte veľa pozoruhodných stavieb. Kým normalizácia Združené projektové ateliéry nezrušila a tvorivých ľudí nerozpránila do štátnych projektových ústavov rozkreslovať unifikované stavby rozrastajúcich sa sídlisk.

■ „NOVÝ VEK“

Rok som mal tú česť byť kolegom pána profesora. Po nútenom odchode z tlače som viedol malé informačné a vydavateľské zariadenie Zväzu slovenských architektov. Rok. Potom nás rozprášili. On o čosi dlhšie viedol iné zariadenie pod tou istou zväzovou strechou. Možno len o pár mesiacov dlhšie, na tom už nezáleží. Profesora Kramára som onedlho našiel v malom kamríku na Trnavskej ceste, kde mal riešiť neriešiteľné: poľudšťovať paneláky budúceho sídliska na Longitáli, ako po starom nazývali architekti územie za Karlovou Vsou smerom na Devín, dnešné Dlhé diely. Pamätám, že mi bolo do plaču, keď som si obzeral jeho pracovisko. Vlastne nemal som si ani čo, kutica, rysovacia doska, stolička, malý varič. A čo mal starý pán robiť? Našťastie, o dva roky išiel do dôchodku...

Ešte chvíľu viedol Radu pre výstavbu Vysokých Tatier, aj tú však politici už považovali za zbytočnú a zrušili ju. Po novembri 89 sa ju Kramárovi žiaci pokúšali obnoviť, nepodarilo sa. Slovenský New Age nepotreboval nijaké rady, ani Rady, ale slobodu podnikania. Výsledky sú v Tatrách viditeľné na každom kroku.

■ ZAS TROCHA ÚCTY...

Spoločenské zmeny po roku 1989 opäť priniesli pre pána profesora krátku spíšku zaslúžených spoločenských uznání. Vyšla mu kniha pamätí a myšlienok o umení a architektonickej tvorbe. V roku 1990 mu Spolok slovenských architektov ako prvému slovenskému predstaviteľovi stavebného umenia udelil Cenu Emila Belluša za celoživotné dielo. Slovenská technická univerzita ho v roku 1995 poctila titulom Doctor honoris causa.

Deň pred Silvestrom v roku 1996 univerzitnému profesorovi Ing. arch. Eugenovi Kramárovi, Dr. h. c., v koncertnej sieni Slovenskej filharmónie udeľoval minister kultúry štátne vyznamenanie. Osemdesiatdvaročný pán profesor pristúpil k mikrofónu, aby sa poďakoval.

„Architektúra...“ povedal oslávenec do mikrofónu – a zmĺkol. Nevedno, čo chcel povedať. Lebo po chvíli padol na zem. Priskočil k nemu minister, v civilnom povolaní lekár internista. Z prvého radu kresiel vyskočil na pódium minister zdravotníctva MUDr. Stanislav Novák, internista pneumológ, primár Plúcnej kliniky Fakultnej nemocnice. Ktosi v zákulisí už volal záchranku. Dvaja erudovaní a skúsení lekári ho až do príchodu záchrannej služby oživovali. Márne. Srdce, naučené na krivdy, nevydržalo chvíľu účty a potešenia.

Pán profesor Kramár zomrel so slovom na perách, ktorého obsah a zmysel mal v živote najradšej.

Katolícky kňaz a historik, ktorý vždy verne slúžil slovenskému národu

Dvesto rokov od narodenia Štefana Nikolaja Hýroša

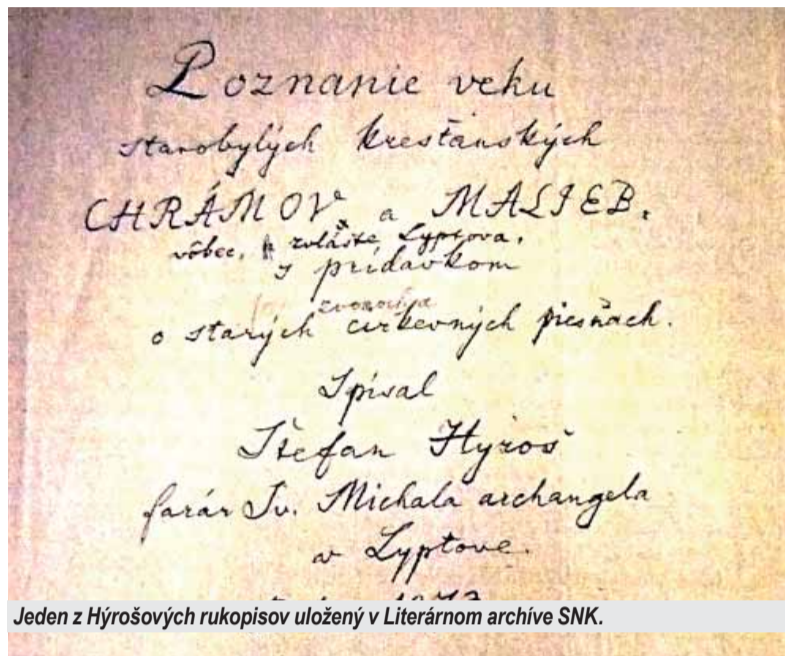
René ŠKANDÍK - Foto: archív

Rok 2013, bohatý na významné výročia, pripomenul 150 rokov od založenia Matice slovenskej a 1 150. výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda na naše územie. V tomto jubilejnom roku uplynulo aj 200 rokov od narodenia rímskokatolíckeho kňaza, historika a národovca Štefana Nikolaja Hýroša a zároveň 125 rokov od jeho úmrtia. V 19. storočí bol jedným z hlavných iniciátorov nadkonfesionálnej spolupráce. Patril k zakladateľom Matice slovenskej (MS). Systematicky pripravoval pôdu pre jej založenie.

Štefan Nikolaj Hýroš sa narodil 19. augusta 1818 v Ružomberku. Pochádzal z dobre situovanej meštianskej rodiny, ktorá sa venovala farbiarskemu remeslu. To mu zabezpečilo štúdium na gymnáziu v rodnom meste, kde absolvoval prvé dva ročníky.

■ ŠTÚDIÁ A KŇAZSKÉ PÔSOBENIE

Po viacerých prestupných staniach v Banskej Bystrici, Gyöngyösi a Ostrihome v roku 1830 úspešne ukončil gymnaziálne štúdiá. Vzápätí sa rozhodol pre štúdium v bohosloveckom seminári Spišskej Kapituly. Jeho talent neostal nepovšimnutý a mladého bohoslovca poslalo predstavenstvo na ročné štúdium filozofie do Jágra. V rokoch 1832 – 1836 pokračoval v štúdiu teológie v peštianskom ústrednom seminári. Za kňaza bol vysvätený 23. augusta 1836 spišským biskupom Jozefom Bélikom. Ako kaplán začal pôsobiť v Spišskom Hrhove, neskôr sa stal správcom fary v Hniezdom. Odtiaľ bol preložený do Liptovského Trnovca. V rokoch 1845 – 1851 sa venoval pedagogickej činnosti. V spišskom seminári vyučoval cirkevné dejiny a kanonické právo

Jeden z Hýrošových rukopisov uložený v Literárnom archíve SNK.

a zastával aj funkciu špirituála. Na túto úlohu si ho vybral spišský biskup Jozef Bélik. So zmenou na biskupskom stolci, keď sa Ladislav Záborský stal spišským biskupom, došlo i k personálnym zmenám v pedagogickom zbere spišského seminára. Tie sa dotkli aj Štefana Hýroša. Musel odísť spolu s dvomi kolegami. Vrátil sa k pastoračnej činnosti, ktorú

vykonával v liptovskej obci Hybe a potom v pokojnom prostredí na fare v Liptovskom Michale, kde pôsobil až do svojej smrti 30. decembra 1888. Posledné pôsobisko sa stalo zároveň jeho literárnym útočiskom, kde napísal svoje najvýznamnejšie diela.

■ ŽIVOT V SLUŽBÁCH NÁRODA

Štefan Nikolaj Hýroš sa zaradil

k skupine katolíkov, ktorá spoločne so štúrovcami presadzovala zavedenie spisovnej slovenčiny. V Čachticiach v roku 1847 na valnom zhromaždení spolku Tatrin sa zjednotilo slovenské národné hnutie na jazykovom základe. Hýroš bol jedným zo zakladateľov spolku. Prijal spisovnú slovenčinu, ktorú uplatňoval vo vyučovaní a procese už počas pôsobenia v spišskom seminári.

V júni 1861 bol jedným z tribúnov memorandového zhromaždenia v Turčianskom Svätom Martine. Žiadal založenie MS, aby slovenská reč bola zrovnoprávená s inými jazykmi a mohla sa úradne používať v župách so slovenskou národnosťou, v rámci celistvosti uhorskej krajiny tvoríť okres slovenských žúp s používaním výhradne slovenského jazyka, v neposlednom rade požadoval uznanie slovenského národa. Bol členom deputácií, ktoré adresovali memorandové požiadavky uhorskému snemu a panovníkovi Františkovi Jozefovi I. V roku 1863 sa Štefan Hýroš stal jedným zo zakladateľov Matice. V rokoch 1864 – 1867 bol členom výboru MS. Pôsobil aj v ďalších štruktúrach tejto inštitúcie. Bol členom náro-

Nikolaj HÝROŠ

dopisno-zemepisného pododboru, patriaceho k historickému odboru.

■ ODBORNÁ ČINNOSŤ

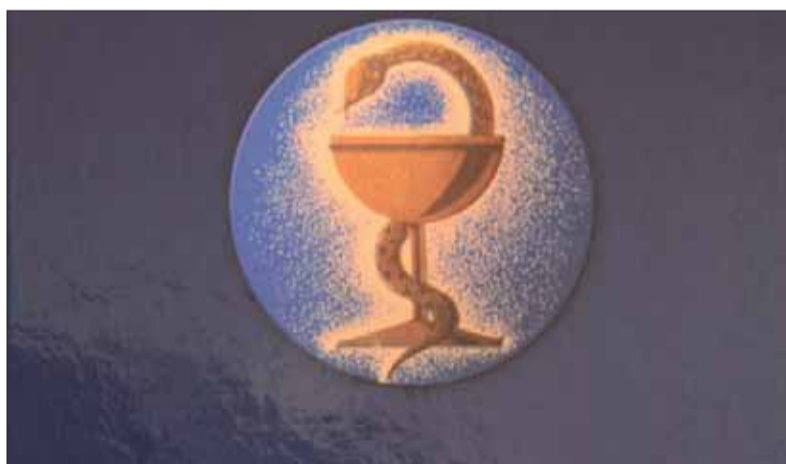
Štefan Hýroš sa intenzívne venoval výskumu dejín Liptova. Z jeho prác spomenieme dielo Zámok Lykava a jeho páni, poľahom na državie, Lyptov a okolie (1876), ktoré vyšlo vlastným nákladom, a rukopis Poznanie veku starobylych kostolov, chrámov a malieb, najmä Lyptova, s prídavkom o cirkevných piesňach a zvonoch v Lyptove. Autor sa týmto dielom zaradil medzi zakladateľov umeleckohistorickej vedy na Slovensku. Svoje štúdie publikoval v Letopise MS, potom v Slovenskom letopise a v časopise Cyrill a Method. Teologické práce uverejňoval v katolíckom mesačníku Kazateľňa. Štefan Nikolaj Hýroš sa právom radí k najvýznamnejším historikom 19. storočia.

Letecká vojenská nemocnica oslávila 150. výročie od svojho založenia

Knihou vzdali hold vojenskej medicíne

František MRVA

V týchto dňoch vyšla unikátna publikácia Vojenský lekár v službách Aesculapa, ktorá je poctou vojenskej medicíne. Dvojica autorov Július Kmec a Etela Kostková sa podrobne zamerala na históriu vojenského zdravotníctva v regióne východného Slovenska.

„Kniha načiera do historických prameňov a kroník, opiera sa o osobné údaje, a predovšetkým o bohatú medicínsku prax a dôverné poznanie problematiky zdravotnej služby na rôznych stupňoch,“ naznačil generálny riaditeľ Leteckej vojenskej nemocnice Košice Ľubomír Hudák, ktorý je presvedčený o tom, že vojenské zdravotníctvo vo východoslovenskom regióne bude aj naďalej plniť svoje poslanie. Aj preto, že jeho základy boli položené pred vyše sto päťdesiatimi rokmi.

■ ĽUDIA OD FACHU

Obaja autori majú k vojenskej

medicíne veľmi blízko. J. Kmec vykonával ako lekár v priebehu štyridsaťročnej služby v ozbrojených silách takmer všetky funkcie a pôsobil aj ako expert v zahraničí. E. Kostková je dlhoročnou pracovníčkou oddelenia informatiky Vojenskej nemocnice Košice.

„Keďže vojenská zdravotnícka služba v rozsahu, kvantite a kvalite, ako sme ju poznali a zažili, už neexistuje, touto publikáciou sa snažíme prispieť k zachovaniu úloh, ale i dejín, spomienok či historiek, ktoré armádne zdravotníctvo a jeho príslušníci plnili a preživali... Publikáciou chceme zároveň vziať úctu tým vojenským lekárom, ktorí svoje úlohy vykonávali v najťažších vojnových podmienkach. Je to zároveň dar budúcim generáciám: pre poznanie reality, v ktorej vojenský lekár východoslovenského regiónu pracovali a plnili svoje medicínske poslanie pod vojenským odznakom Aesculapa,“ naznačili autori.

■ PESTRÝ OBSAH

V knihe nájde čitateľ napríklad kapitoly o vzniku Vojenskej nemoc-

nice v Košiciach, o jej činnosti v jednotlivých historických obdobiach, o zriadení Leteckej vojenskej nemocnice, no spomenuté sú i misie či významné udalosti a akcie, na ktorých mala Vojenská nemocnica v Košiciach svoje zastúpenie. Oživením sú tiež spomienky na zážitky vojenských lekárov v službe v armáde.

■ MNOŽSTVO OSOBNOSTÍ

V publikácii sú profily štyridsiatich piatich významných osobností vojenskej medicíny. Za všetkých vojenských lekárov, ktorí sa zaslúžili o rozvoj civilného zdravotníctva, môžeme spomenúť napríklad Michala Becu, ktorý v roku 2000 zabezpečoval rehabilitačnú liečbu prezidenta SR, bol ocenený Cenou primátora i Cenou mesta Košice, Juraja Berčika, prednostu ORL oddelenia a nositeľa vojenských a vysokých štátnych vyznamenaní a medailí, Petra Daxnera (kardiológa) zakladateľa kabinetu leteckého lekárstva a leteckej medicíny na Slovensku či Milana Husťáka, ktorý zaviedol nové diagnostické a terapeutické ORL metódy, bežne využívané v praxi.

TELEGRAFICKY Z MIESTNYCH ODBOROV

ČAS VIANOČNÝ, ČAS SLÁVNOSTNÝ – (LUČENEC) – K našim Vianočiam okrem iného patrí aj slávnostný koncert Miešaného speváckeho zboru Ozvena, pôsobiaceho pri D MS v Lučenci. Okrem už spomínaného zboru sa predstavili aj Spevácky zbor jednoty baptistov a Spevácky zbor Serly. Celý program večera uvádzala Dagmar Jantošová, dirigentka zboru Ozveny.

Alena REZKOVÁ

VIANOČNÝ KONCERT – (PREŠOV) – Posledná decembrová nedeľa bola aj sviatkom Svätej Rodiny.

V tento deň sa v Kostole Krista Kráľa na Sídlišku Sekčov v Prešove uskutočnil Vianočný koncert, v rámci ktorého vystúpil spevácky zbor Trinitas z Rímskokatolíckej farnosti Najsvätejšej Trojice pod vedením dirigentky Evy Demeterovej. Gréckokatolícku farnosť Povýšenia Svätého kríža reprezentoval zbor Stauros pod taktovkou Evy Fuchsovej. Domáci spevácky zbor Krista Kráľa dirigovala Tatiana Hrebiková. Na záver koncertu vystúpili spoločne všetky tri spevácke zbory. Vianočný koncert chrámových zborov v Kostole Krista Kráľa v Prešove bol prehliadkou tvorivého nadšenia troch

farských spoločenstiev v duchu spolupatričnosti a kresťanskej lásky.

Tomáš MAJERNÍK

UMENIE REGIÓNU – (PRIEVIDZA) – Zimná časť podujatia s názvom Umenie regiónu, venovaná umeleckým remeslám a vianočným tradíciám, je úspešne za nami. Prievdzský kultúrny dom sa zaplnil návštevníkmi nielen zo základných škôl, ale aj z radov širokej verejnosti. Vyskúšať si mohli rôzne techniky výroby vianočných dekorácií, zdobenia perníkov, viazania kvetov či maľovania na sklo. Nechýbali ani tradičné remeslá ako košíkárstvo a keramikárstvo. Tento sviatok tradičnej ľudovej kultúry na hornej Nitre organizujú MO MS Prievdza v spolupráci

s Kultúrnym a spoločenským strediskom, Hornonitrianskym múzeom a so SOŠ OaS Kalinčiaka v Prievdizi.

Vlastimil UHLÁR

TROJKRÁĽOVÁ SLÁVNOSŤ – (VALČA) – Vo Valči ukončili slávnostnú atmosféru vianočných a novoročných sviatkov Trojkraľovým popoludním. V poradí tretí ročník pripravil MO MS v spolupráci s obcou Valča a Klubom dôchodcov v Kultúrnom dome 5. 1. 2014. V zaujímavom programe sa okrem matičného súboru VALČAN predstavila najmä miestna mládež novou Betlehemskou hrou, ktorú režijne pripravil Ján Krištofik. Zaujímavý program obohatilo aj vystúpenie pedagógov

Súkromnej základnej umeleckej školy z Kláštora pod Znievom.

Ján LUČAN

VIANOČNÉ PERNÍKY – (VAŽEC) – Zachovávanie zvykov je vo Važci samozrejmosťou tradíciou. MO MS v tejto obci pripravil medzivosičné posedenie pri dobrej kapustnici a chutných važeckých špeciálitách. Naša Gitka Hybenová s deťmi pripravila kultúrny program a ďalšie členky výboru sa postarali o pohostenie. A tak sa stretli ľudia dobrej vôle pri prestretom stole, pri perničkoch, pri priateľskom rozhovore. Som hrdá, že sme aj my boli v našej rodnej obci súčasťou tohto krásneho podujatia.

Zlatica HALKOVÁ, DMS Rožňava, rodáčka z Važca

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Verejnoprávnošť

Z á v i s ť, ž i a d o s t i - v o s ť, a g r e s i v i t a – t o v š e t k o v č l o v e k u p r u d k o r a s t i e p r i p o h l a d e n a o b r a z o v k y, d o m a g a z i - n o v č i p r i p o č ú v a n í r á d i í. T r e n d v š e o b e c n é h o n a d b i e h a n i a n i ž š i m ľ u d s k ý m p u d o m b y m a l b y ť v ý z v o u p r e v e r e j n o p r á v n y t e l e - r o z h l a s: p r o t i a r g u - m e n t u, ž e d n e š n ý č l o v e k s i ž i a d a b e z d u c h ý o d - d y c h, m a l o b y s t á ť n a š e v e r e j n o p r á v n e d v o j m é - d i u m! L e n ž e n e s t o j í, l e b o „ h o d n o t y b u d u j ú o b s a h “ – n e z á v i s l o s ť, k v a l i t u, r o z m a n i t o s ť, i n o v á c i u a z o p v e d n o s ť. T ý c h t o p ä ť h e s i e l s č e r e š n í c k o u „ h o d n o t y b u d u j ú o b s a h “, n ú k a l i n a o b r a z o v k á c h R T V S a k o p r i n c í p v e r e j n o - p r á v n o s t i.

M á t o b y ť n a o z a j t a k? R o z h o d u j ú c e s ú „ h o d - n o t y“, k t o r é s i u ž s v o j o b s a h v y b u d u j ú? Z á k o n p r e d s a d e f i n u j e R T V S a k o v e r e j n o p r á v n u, n á r o d n ú, n e z á v i s l ú, i n f o r m a č n ú, k u l t ú r n u a v z d e l á v a c i u i n - š t i t ú c i u, k t o r á p o s k y t u j e s l u ž b u v e r e j n o s t i. T e d a a j n e z á v i s l á, a l e e š t e p r e d - ť t ý m – n á r o d n á! – a p o s k y t u j ú c a s l u ž b u v e r e j - n o s t i. Z á k o n n e c h c e, a b y R T V S p l y t v a l a p e n i a z m i p r i „ h l a d a n í o b s a h u“, a l e u k l a d á j e j v y s i e l a ť t a k é p r o g r a m y, k t o r é u m o ž n i a o b č a n o m z i s k a ť o b j e k t í v n y p r e h l a d o ž i v o t e d o m a i v o s v e t e, s t a n o v i s k o „ A “ s p r e v á d z a n é s t a n o - v i s k o m „ B “, v y s i e l a n i e p r e v š e t k ý c h b e z r o z d i e l u v e k u, p o h l a v i a, v i e r y, p r e m e n š i n y, a l e i p r e v ä c š i - n u, p r e n á r o d! Z a t o t o s i p r e d s a p l a t i m e k o n c e s i o - n á r s k e p o p l a t k y!

N e c h k o m e r č n é t e l e v i - z i e „ b u d u j ú “ o b s a h s v o j o h o v y s i e l a n i a n a z á k l a d e t o k u p e ň a z í z r e k l á m, z o z á u j m v y j a d r e n é h o p e r c e n t a - m i, z i s ť o v a n ý m i p í p l m e t - r a m i. N e c h t e d a v y s i e l a j ú z á b a v u a k é h o k o ľ v e k d r u - h u s a k ý m i k o ľ v e k d o s l e d - k a m i. N o p r i o r i t o u v e r e j - n o p r á v n e j R T V S z d ä l e k a n i e j e z á b a v a a z i s k a v a n i e „ p í p l m e t r o v ý c h “ p e r c e n t, t e d a f a k t i c k y k o n k u r o v a ť k o m e r c i i, t o u s ú i n f o r m á - c i e, k u l t ú r a a v z d e l á v a - n i e v n á r o d n o m d u c h u! A j z á b a v a, n o a ž n a t r e ť o m m i e s t e. P o i n f o r m o v a n í a v z d e l á v a n í.

A k z a p n e t e „ J e d n o t k u“, a s i s i p o v z d y c h n e t e: j e n i e č o p o m ý l e n é v š t á t e s l o v e n s k o m.

PREDPLATNÉ NA ROK 2013

Ročné predplatné 26 €

Polročné predplatné 13 €

Slovenské národné noviny si

môžete objednať aj na adrese

snnredakcia@matica.sk

aj na na tel. čísle

043 / 4012 837

Hlavné podujatia Matice slovenskej na rok 2014

ROK KRÁĽA SVÄTOPLUKA a ANDREJA HLINKU, 1 120. výročie smrti kráľa Svätopluka a 150. výročie narodenia Andreja Hlinku

JANUÁR

- Výročie vzniku SR
- Okrúhly stôl (OS) pod názvom Búrka matičných nápadov (Téma: Šírenie objektívnych informácií vo verejnoprávnych médiách) – miesto konania: Bratislava, dátum: 30. 1.
- Vyhlásenie súťaží Svätoplukovo kráľovstvo oživa, Matičná eseje, Matica slovenská včera a dnes – počítačové prezentácie

FEBRUÁR

- OS na tému Zamestnanosť a mobilizácia pracovných príležitostí (mestské aglomerácie; vidiek; podpora vedy a aplikovaného výskumu) – miesto konania: Trnava, dátum: 27. 2.

MAREC

- 1 120. výročie smrti kráľa Svätopluka – miesto konania: Bratislava, dátum: 17. 3.
- 75. výročie Malej vojny (Hrdinovia Malej vojny z marca 1939) – miesto konania: Spišská Nová Ves, dátum: 21. 3.
- OS na tému Vynášanie slovenskej literatúry do sveta – miesto konania: Bratislava, dátum: 27. 3.
- Šaliánsky Maľko – celoslovenské kolo, 21. ročník – miesto konania: Šaľa, dátum: 28. 3.

APRÍL

- OS na tému Postavenie vedy v Matici slovenskej – miesto konania: Martin, dátum: 24. 4.
- 100. výročie Gymnázia Jána Francisciho v Levoči – miesto konania: Levoča, dátum: 25. – 27. 4.

MÁJ

- Národný sviatok na Devíne s osobitným zameraním na blížiaci sa Rok L. Štúra – miesto konania: Devín, dátum: 3. – 4. 5.
- Rendezvous s M. R. Štefánikom; 2. ročník – miesto konania: Bratislava, dátum: 4. 5.; 170. výročie založenia Tatrána – miesto konania: Liptovský Mikuláš, dátum: 27. 5.
- OS na tému Podpora kvality života Slovákov na slovenskom juhu – miesto konania: Filákov alebo Lučenec, dátum: 29. 5.

JÚN

- Dni kráľa Svätopluka po celom Slovensku
- 48. ročník literárneho festivalu Slovesná jar, spojený so 153. výročím Memoranda národa slovenského – miesto konania: Martin, dátum: 3. – 6. 6.
- Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko, celoslovenské kolo, dátum: 5. 6. 165. výročie tragickej smrti Juraja Langsfelda – miesto konania: Kremnica, dátum: 22. 6.
- OS na tému: Matica slovenská a mládež – miesto konania: Prešov, dátum: 26. 6.
- 100. výročie vypuknutia prvej svetovej vojny; v spolupráci s Trnavským samosprávnym krajom – miesto konania: Trnava, dátum: 28. 6.
- Vyhlásenie celoslovenskej výtvarnej a literárnej súťaže Svätoplukovo kráľovstvo oživa – miesto konania: Štintava

JÚL

- Dni Slovanov; v spolupráci s občianskym združením Slavica – miesto konania: Nitra a okolie, dátum: 3. – 6. 7.
- Cyrilo-metodské oslavy – miesto konania: Nitra, Terchová, Branč, dátum: 4. – 5. 7.
- Medzinárodný letný tábor Matice slovenskej, 23. ročník – miesto konania: Vysoké Tatry, dátum: 6. – 20. 7.
- Národný výstup na Sitno – miesto konania: Sitno, dátum: 20. 7.
- Odhalenie busty Andreja Hlinku počas 52. ročníka medzinárodného folklórného festivalu Jánošíkove dni – miesto konania: Terchová, dátum: 26. 7.

AUGUST

- Národné matičné slávnosti – o. i. odhalenie busty A. Hlinku a M. Rázusa v Parku sv. Cyrila a Metoda, 95. výročie oživotvorenia MS – miesto konania: Martin, dátum: 1. – 4. 8.
- Národný výstup na Kriváň; v spolupráci s viacerými partnermi – dátum: 16. 8. Hontianska paráda – miesto konania: Hrušov

SEPTEMBER

- Celonárodné oslavy 150. výročia narodenia Andreja Hlinku – Ružomberok, dátum: 13. – 14. 9.

- OS na tému Vlastenectvo – pozitívna hodnota 21. storočia – miesto konania: Bratislava, dátum: 25. 9.

OKTÓBER

- 100. výročie vypuknutia prvej svetovej vojny
- OS na tému Národný princíp v globalizujúcom sa svete – miesto konania: Bratislava, dátum: 30. 10. Bratislava

NOVEMBER

- Vyhlásenie výsledkov 16. ročníka súťaže školských časopisov PRO SLAVIS 2014; v spolupráci s viacerými partnermi – miesto konania: Žilina
- 100. výročie smrti tajomníka MS Františka Víťazoslava Sasinka (odborný seminár, odhalenie pamätnej tabule) – miesto konania: Skalica, dátum: 18. 11.
- 100. výročie narodenia a 30. výročie úmrtia Janka Silana – v spolupráci s obcou Važec a Katolíckou univerzitou v Ružomberku – miesto konania: Važec – Ružomberok, dátum: 25. – 26. 11.
- OS na tému Postavenie Slovákov v zahraničí – miesto konania: Bratislava, dátum: 27. 11.

DECEMBER

- 100. výročie narodenia Mikuláša Šprinca – miesto konania: Krompachy, dátum: 2. 12.
- Slovenský festival poézie Beniakove Chynorany (120. výročie narodenia Valentína Beniak) – miesto konania: Chynorany, dátum: 5. – 7. 12.
- 100. výročie narodenia Imricha Kružliaka – miesto konania: Bratislava, dátum: 9. 12.
- OS na tému Stav štátnej politiky v oblasti kultúry – miesto konania: Bratislava, dátum: 16. 12.

BEZ ČASOVÉHO URČENIA

- Vnímanie 14. marca 1939 a 29. augusta 1944 v slovenských dejinách (kolokvium)
- Odhalenie reliéfu Jozefa Miloslava Hurbana v Košiciach
- Odhalenie busty J. C. Hronského vo Zvolene

Mária Zjavková: Torty a múčniky II: Nové osvedčené recepty

Blíži sa domáca oslava a vy hľadáte niečo nové, čím by ste očarili svojich najbližších? Tortu, aká tu ešte nebola? Alebo len jednoduchú, ale originálnu múčnik, ktorý by obohatil nedeľný stôl? Voľné pokračovanie úspešnej publikácie Torty a múčniky ponúka výberovú kolekciu 170 dôkladne odskúšaných receptov na prípravu rozmanitých tort, rezov, koláčov, kysnutých múčnikov, drobného i slaného pečiva a nepečených dobrôt.

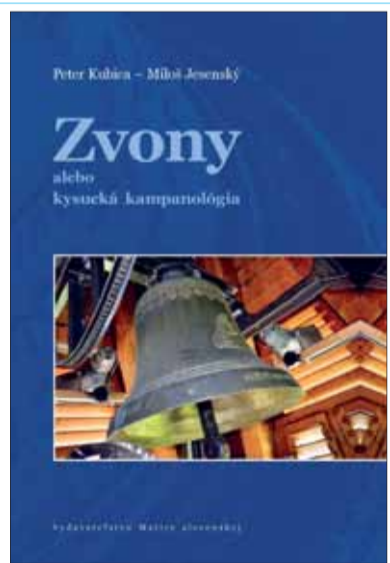

WWW.VYDAVATEL.SK

043/490 68 72

objednavky@vydavatel.sk

Vydavateľstvo Matice slovenskej tvorivo nadväzuje na vyše 140-ročnú tradíciu vydavateľskej činnosti Matice slovenskej. Okrem celej škály vydání Matice slovenskej tu nájdete pestrý sortiment z produkcie iných vydavateľstiev na Slovensku i v Českej republike.

Peter Kubica – Miloš Jesenský: Zvony alebo kysucká kampanológia

Vykročte s nami za tajomstvami zvonov po zabudnutých cestičkách Kysúc, po vŕzgajúcich schodoch v kostolných vežiach, obdivujte umenie zvonolejárův z rôznych končín Európy, spoznajte čudesné príbehy vzácných zvonov. Kniha o kysuckých zvonoch, zvoniciach, tradíciách zvonolejárstva a ďalších kampanologických zaujímavostiach je prvou svojho druhu na Slovensku!

PRIPOMÍNAME SI

18. januára

– pred 95 rokmi sa v Zrkadlovej sieni paláca vo Versailles (Francúzsko) začala mierová konferencia o spravodlivom riešení územných otázok po prvej svetovej vojne, Slováci však na nej nemali zastúpenie; konferencia trvala rok a tri dni (1919 – 1920)

– 75 rokov uplynulo, čo sa v roku 1939 po získaní autonómie v rámci ČSR prvý raz zišiel Snem Slovenskej krajiny, za predsedu si zvolil Martina Sokola

– storočnica slovenského maliara Eugena Nevana (1914 – 1967)

19. januára

– 95 rokov, čo sa narodil básnik, spisovateľ pre deti a plodný prekladateľ Vladimír Reisel (1919 – 2007)

– pred 90 rokmi sa narodil maliar a ilustrátor Róbert Dúbravec (1924 – 1976)

20. januára

– pred dvadsiatimi rokmi umreli dvaja vzácní Slováci: v Chicagu veliteľ 312. česko-slovenskej stíhacej perute vo Veľkej Británii generál Ján Ambruš (1899 – 1994) a v Bratislave významný astrofyzik, podpredseda Medzinárodnej astronomickej únie Dr. Ľubor Kresák (1927 – 1994)

21. januára

– 165 rokov, čo cisárske vojsko chorvátskeho generála Čoriča porazilo v roku 1849 v bitke pri Banskej Hodruši uhorských gardistov a honvédov – deväťdesiat rokov od smrti vodcu bolševickej revolúcie v Rusku v roku 1917 Vladimíra Iljiča Uljanova, známeho pod pseudonymom Lenin (1870 – 1924)

22. januára

– pred sedemdesiatimi rokmi (1944) začalo v Martine pôsobiť Slovenské komorné divadlo

– Ján Chryzostom kardinál Korec sa dožíva pozhnannej deväťdesiatky; v roku 1951 bol tajne vysvätený za kňaza, v roku 1960 odsúdený na dvanásť rokov žalára; humanistický mysliteľ, esejist, nositeľ niekoľkých čestných doktorátov

23. januára

– 340 rokov, čo kráľ Leopold potvrdil pápežskú bulu, podľa ktorej mohla škola v Marianke pri Bratislave udeľovať hodnosť magistra alebo doktora; v roku 1674 sa stala treťou vysokou školou v Uhorsku (všetky tri boli na Slovensku)

– pred 280 rokmi sa v Bratislave narodil obľúbenec Márie Terézie, svetoznámy konštruktér šachového automatu, hovoriaceho i písacieho stroja pre slepcov, projektant prestavby zámku v Budíne, staviteľ vodovodu na Bratislavskom hrade, unikátneho vodostreku vo Viedni, dozorca soľných baní Wolfgang Kempelen (1734 – 1804)

– šesťdesiatiny oslavuje sólista Opery SND Peter Mikuláš

– 35 rokov má náš reprezentant v atletike Miloslav Konopka

– pred 25 rokmi umrel maliarsky génius Salvador Dalí (1904 – 1989)

24. januára

– tridsať rokov, čo sa začali predávať prvé počítače Apple

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEČ. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVAŇEC, Drahošlav MACHALA, Štefan SUCHÝ, Jozef ŠIMONOVÍČ. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRpBanská Bystrica, č.j.1081-93-PTPz 30.3.1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlač, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografi e nevraciam e. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.